

DANIEL PENNAC – LEGEA VISĂTORULUI

„Suplimentul de cultură” vă prezintă în avanpremieră un fragment din acest roman, care va apărea în curând în colecția „Biblioteca Polirom” a Editurii Polirom.

PAGINA 12

MISTER JOE. O POVEȘTE CU VIOLONIȘTI

„Joe” pentru prieteni și întotdeauna „Mister Joe” pentru elevi, Josef Gingold a fost un vechi și minunat violonist, profesorul iubit al lui Joshua Bell și al altor câteva zeci de violoniști de talie mondială.

PAGINA 13

DE LA GESTAPO LA *BLADE RUNNER*

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA // APARE LUNEA // WWW. SUPLIMENTULDECULTURA.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XVIII ▶ NR. 780 ▶ 4 – 10 IULIE 2022 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI

PAGINA 16

ROCANOTHERWORLD 2022: FESTIVALUL MERGE MAI DEPARTE

PAGINILE 8-11

Rocanotherworld

Întâlnire cu Nichita Danilov la Librăria Cărturești Palas Iași: *Simfonia mută*

Miercuri, 6 iulie, ora 18.00, la Librăria Cărturești Palas (Str. Palas, nr. 7 A, Iași), Nichita Danilov va intra în dialog cu Toni Hrițac și Șerban Axinte pornind de la volumul *Simfonia mută*, publicat în colecția Fiction Ltd. a Editurii Polirom. Discuția va fi moderată de Violeta Cincu. Evenimentul se va încheia cu o sedință de autografe.

DESPRE CARTE

Realismul magic al nuvelor și povestirilor din *Simfonia mută*, potopit câteodată de note de fantastic și absurd, nu se desfășoară nici o clipă în gol: el are întotdeauna o acoperire psihologică și, de ce nu, mitologică. Importante nu sunt atât întâmplările, cât atmosfera și, mai cu seamă, mulțimea personajelor ce bânuie paginile cărții. Ele vor rămâne mult timp în memoria cititorului fiindcă o parte din

acestea sunt, de fapt, arhetipuri. De aici și nota de fantastic, precum și grotescul sau umorul absurd. Izvorând din inconștient, ele parcă vin din interiorul peșterii lui Platon, contaminând și transfigurând prin trăirile lor tulburi contingentul. Cadru e cât se poate de real sau chiar hiperreal pe alocuri, recunoscut în multe pagini, personajele însă, în ciuda conturului lor realizat cu precizie aproape chirurgicală, par scăpate de la balamuc, având aerul unor năluci proaspăt ieșite pe poarta propriului infern existențial. Ironică uneori, neașteptat de tragică alteori, *Simfonia mută* este tocmai cea care, paradoxal, dă glas celor mai ascunse gânduri și sentimente ale fiecăruia dintre noi, iar glasurile care răzbat dinăuntru ei nu sunt altceva decât expresii vii ale tumultului nostru interior ce ne bulversează, adesea, conștiința. În acest sens, fiecare povestire este, mai mult decât orice altceva, o oglindă când limpede, când dureros de contorsionată a existenței noastre în lume. **SDC**

Nichita DANILOV
Simfonia mută

Miercuri, 6 iulie, ora 18.00
Librăria Cărturești Palas
(Str. Palas 7 A, Iași)

Invitați, alături de autor:
Toni HRITAC
Șerban AXINTE

Moderează:
Violeta CINCUI

POLIROM
www.polirom.ro

cărturești

SEMNAL EDITORIAL

Michel Bussi, *La soarele neîmblânzit*

Autorul bestsellerului
Nuferi negri

Traducere din limba franceză
și note de Cristina Jinga

În Insulele Marchize, cel mai izolat arhipelag din lume, cu un dureros

trecut colonial, cinci cititoare pasionate și scriitoare aspirante au fost selectate de o editură pariziană să participe la un atelier de scriere creativă sub coordonarea unui romancier faimos. Un sejur de o săptămână la capătul lumii și un singur scop: producerea unui bestseller cu totul original. Care ar fi însă cel mai bun început de roman? Pe țărmul negru scaldat de apele turcoaz ale Pacificului, cele cinci femei sunt pe cale să afle pe propria piele când o dispariție misterioasă și un simbol rău prevestitor transformă un exercițiu literar într-un joc criminal. Împânzită de turiști veniți pe urmele lui Paul Gauguin și ale lui Jacques Brel în căutarea paradisului pierdut și a străvechii culturi polineziene, insula Hiva Oa devine treptat scena bănuielilor și a manipularilor, unde oricine

poate să mintă și... să moară. Fiindcă în inima pădurii tropicale, sub ochii neliniștitori ai straniilor tiki întruchipând ființe pe jumătate oameni, pe jumătate zei, cineva a ucis. Și va ucide din nou. Un roman polifonic despre rănille adânci ale istoriei și puterea literaturii, unde așteptările sunt înșelate la fiecare pas, iar glasul fermecător al Maimei, adolescenta care investighează, împreună cu polițistul Yann, morțile misterioase de pe insulă, va face deliciul cititorilor, strecurând în această atmosferă de coșmar o notă de prospețime și un umor savuros.

„*La soarele neîmblânzit* ne poartă într-un colț de lume care merită să fie cunoscut dincolo de cântecele lui Brel, tablourile lui Gauguin, operele lui Melville și ale lui Stevenson. Istorie milenară,

credințe adânci și țărmul de origine al tatuajului.“ („ActuaLitté“)

„Sub un cer paradiziac, povestea unui infern din care nu există scăpare și o enigmă în stilul Agathe Christie.“ („Le Figaro“)

„Michel Bussi este unul dintre cei mai ingenioși autori de romane polițiste din Franța.“ („The Sunday Times“)

„Un roman palpitant, plin de răsturnări de situație.“ („Gala“)

MICHEL BUSSI, născut în 1965 la Louviers (Haute-Normandie, Franța), este unul dintre cei mai citiți autori francezi contemporani, opera sa fiind tradusă în peste 35 de limbi. De formație geograf, mult timp profesor la Universitatea din Rouen, a început să scrie în anii 1990, dar a publicat primul roman, *Code Lupin*,

abia în 2006, acesta atingând repede cifra-record de nouă ediții. I-au urmat alte titluri: *Omaha Crimes* (2007), *Mourir sur Seine* (2008), *Sang familie* (2009; *Legături de sânge*, Polirom, 2020), *Nymphéas noirs* (2011; *Nuferi negri*, Polirom, 2018), ultimul fiind cel mai premiat roman polițist francez în 2011. Următorul succes, *Un avion sans elle* (2012; *Fetița cu ochi albaștri*, Polirom, 2015), l-a propulsat printre cei mai reputați autori contemporani de romane polițiste, dovadă distincțiile obținute: Prix Maison de la Presse 2012, Prix du Roman populaire 2012, premiul pentru cel mai bun roman polițist francfon. Omagiu adus Agathe Christie, după cum spune însuși autorul, *Au soleil redouté* (*La soarele neîmblânzit*) a apărut în 2020. **SDC**

600 de titluri publicate în „Top 10+”, una dintre cele mai îndrăgite colecții ale Editurii Polirom

Peste 11 de ani de Top 10+, 600 de titluri publicate, în circa 4 milioane de exemplare • capodopere ale literaturii de pretutindeni, într-o colecție a celor mai îndrăgite bestselleruri, în format *poche* • titlul cu numărul 600, disponibil pe site și în librării: *Toate bufnițele*, Filip Florian

Colecția Top 10+, unul dintre cele mai de succes proiecte editoriale Polirom, numără 600 de titluri, publicate în peste 11 ani de existență. Dedicată capodoperelor literaturii de pretutindeni și bestsellerurilor, în format *poche*, colecția Top 10+ cuprinde titluri semnate de nume de prim rang ale literaturii universale, precum și ale literaturii autohtone, laureați ai Premiilor Nobel, Pulitzer, Booker etc., autori traduși în întreaga lume.

CELE MAI VÂNDUTE TITLURI ALE COLECȚIEI

- *Pădurea norvegiană*, Haruki Murakami
- *O mie nouă sute optzeci și patru*, George Orwell
- *Lolita*, Vladimir Nabokov
- *Cele patruzeci de legi ale iubirii*, Elif Shafak
- *Să ucizi o pasăre cântătoare*, Harper Lee
- *Idiotul*, F.M. Dostoevski
- *Cel care mă așteaptă*, Parinouch Saniee
- *Minunata lume nouă*, Aldous Huxley

- *Portretul lui Dorian Gray*, Oscar Wilde
- *Frații Karamazov*, F.M. Dostoevski

CELE MAI RECENTE APARIȚII

- *Femei fără bărbați*, Shahrnush Parsipur
- *Durere*, Zeruya Shalev
- *Ochii tuaregului*, Alberto Vázquez-Figueroa
- *Uimire și cutremur*, Amélie Nothomb
- *Cântec de leagăn*, Chuck Palahniuk
- *Sfârșit de sezon. + 5 povestiri noi*, Marius Chivu
- *Fiica Estului*, Clara Usón
- *Olga*, Bernhard Schlink
- *Dans grotesc*, Aldous Huxley
- *Întâlnirea*, Gabriela Adameșteanu

ÎN PREGĂTIRE

- *Scurtă istorie a tractoarelor în limba ucraineană*, Marina Lewycka
- *Confesiunile unui opiomani englez*, Thomas De Quincey
- *Castelul de nisip*, Iris Murdoch
- *Bărnabo, omul munților* • *Secretul Pădurii Bătrâne*, Dino Buzzati **SDC**

Liliana Corobca, invitată la Festivalul Internațional al Dunării de la Ulm, Germania

În perioada 1-10 iulie 2022, va avea loc **Internationales Donaufest/ Festivalul Internațional al Dunării de la Ulm, Germania, la care vor participa artiști și invitați din toate țările dunărene („Zece zile, zece țări, un festival”), în cadrul unor manifestări culturale, literare și vizuale.**

Liliana Corobca se numără printre invitații acestei ediții. Scriitoarea va participa duminică, 3 iulie, începând cu ora 17.00, la o întâlnire cu cititorii, alături de actrița și scriitoarea Sybille Schleicher, care va citi din *Kinderland* (Cartea Românească, 2013, Polirom, 2015).

Romanul *Kinderland* a fost distins cu Premiul Radio România Cultural, secțiunea Proză (ediția 2014) și Premiul Crystal la Festivalul Internațional de la Vilenica (Slovenia).

De asemenea, este tradus în germană de Ernest Wichner – *Der erste Horizont meines Lebens*, 2015, 2016 – și în slovenă de Aleš Mustar, 2015.

La doisprezece ani, Cristina este nevoită să devină „mama” celor doi frați mai mici atunci când părinții pleacă la muncă în străinătate, după „bani lungi”. Prin ochii fetiței descoperim universul unui sat moldovenesc contemporan, populat în majoritate de copii și bătrâni. Aici copiii învață singuri să supraviețuiască, în timp ce așteaptă să li se împlinească cel mai frumos vis: întoarcerea părinților acasă. Dar aceștia nu se lasă înduplecați nici atunci când sunt invocați prin ritualuri magice, păgâne. Părăsiți, copiii se alină cu amintirile vagi ale unei vieți normale de familie, imitând, înainte de vreme, gesturile adulților. Cristina povestește despre

cruzime și tandrețe, despre durere și mângâiere, disperare și speranță – despre țara copiilor maturi, ale căror glasuri nu sunt ascultate de nimeni.

LILIANA COROBCA (n. 1975, Republica Moldova), cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București (2002-2011), editor, expert în domeniul exilului românesc și cercetător la IICMER (din 2014). Doctor în litere la Universitatea din București (2001), burse de cercetare și rezidențe de creație în Germania, Austria, Franța, Polonia. A publicat romanele *Un an în Paradis* (2005), *Kinderland* (2013), *Imperiul fetelor bătrâne* (2015), *Caiet de cenzor* (2017), *Capătul drumului* (2018), *Ionesco. Elegii pentru noul rinocer* (2020) și a editat volume despre cenzura comunistă, exilul literar, bucurinii deportați în Siberia. **SDC**

Jurnalul mizantropului nomad (4)

Salutări din Sicilia.

Luni, 27 iunie

Stați, cum? Tocmai din Sicilia am dat ureche știrii că s-ar putea întoarce nea Petrică Daea, ăla cu oaia, la agricultura vlahă. Vin vremuri binecuvântate pentru poemele involuntare, bravo. PS: Ah, dacă ar veni și marele Dănuț la Economie sau măcar la Finanțe...

Un frumos poem involuntar de acum patru ani:

Românii

(de Dăncilă)

Românii nu îi iubesc pe cei care îi urăsc.

Duminică, 26 iunie

Abia acum, la jumătatea drumului, după ce m-am stabilit în Catania, am ajuns să înțeleg până la ultimele consecințe frumoasa vorbă românească „e cald și bine”.

Sâmbătă, 25 iunie

O notă de acum opt ani: „Nu știu cum se face, cum funcționează, la noi în țară, legile fundamentale ale imbecilității enunțate de domnul Carlo M. Cipolla, dar n-am întâlnit până acum imbecil român care să nu cunoască succesul de masă, succesul larg, popular”.

O notă de acum șapte ani, la fel de valabilă. Trebuie doar să înlocuiești tov. gen. Oprea cu tov. gen. Ciucă. Ciucă e tot Oprea, doar că, vorba italienilor în cazul Byron Moreno, cu celulită facială: *Aflu ca gen. Oprea le-a cerut colegilor săi, miniștrii, să i se adreseze cu „domnule general”. De ce nu cu mai adecvatul „tovarășe prim-secretar”? Ce rușine pe guvernul României sa încapă pe gândirea acestui plutonier al minții, cu apucături de șef la raionul „tractoare” al unui CAP mai înstărit, la Falaștoaca de Giurgiu.*

Mă înduioșează inocența cu care se descoperă că oamenii sunt predominant bătuți în cap, chiar și dincolo de Sarmizegetusa Regia.

Vineri, 24 iunie

O notă de acum șapte ani: „Cred că singurul om din România care poate să înțeleagă ce vorbește gen. Oprea-Sprânceană este prietenul său Tata Puiu-Cașchetă. Rezultatele vorbește.

De unde se vede că nu e neapărat să nimerești acordul subiectului cu predicatul ca să fii general, să-ți plouă umerii cu stele, gen. Și nici măcar nu e nevoie de gramatica de clasa a treia ca să ajungi conducător de doctorate. Gen. Oprea rămâne indispensabil.

Pe scurt, ăsta e destinul omului – de la numărul izmenelor la indispensabilul interesului național. Arareori s-a simțit impostura mai bine în țara noastră, gen”.

O notă de acum cinci ani: „În impresionanta clădire numită literatură, aș face zidurile mai întunecate, aș împinge în umbră lucrurile care-și arată prea repede forma, aș îndepărta decorul inutil. Nu am pretenția ca acest lucru să fie făcut peste tot, dar poate că merităm măcar un loc în care să putem stinge luminile și să vedem cum e fără ele” - Junichiro Tanizaki, scriitor, geniu în arta esențială a conciziei.

O notă de acum trei ani, de la Nablus, din Palestina: „Înalta Vrabie a samaritenilor din Nablus, Marele Preot, mi-a dat deunăzi asigurări că nu prindem apocalipsa. Conform Vechiului, mai sunt încă 800 și ceva de generații până vine aia mare. Păcat”.

Miercuri, 23 iunie

Chiar nu e corect. Trebuia să fie campionat mondial și de o sută și

ANDREI CRĂCIUN

CULEGĂTORUL DE HARFE

două sute de metri buzunare, stil liber, să vezi atunci dregătorii vlahi, faimoșii noștri panacotari, cum se umpleau de medalii.

Luni, 21 iunie

Ar fi frumos să organizeze vlahii o întrecere între dregătorii lor: două sute de cuvinte liber, să vedem care termină ultimul – președintele-pe-roadă-melearde sau tov. gen. dr. analf. plag. siguranțare. Campionii noștri dragi. **SDC**

Gabriela Adameșteanu publică la editura Gallimard romanul *Fontana di Trevi*

Importantă voce a literaturii române, scriitoarea Gabriela Adameșteanu publică la editura Gallimard cel de-al patru roman al său, *Fontana di Trevi*. Ultimul dintr-o trilogie, romanul încheie cronică a cincizeci de ani de istorie a României prin introspecția tulburătoare a unei eroine lucide, Letiția Arcan. Cartea a apărut în librăriile franceze în data de 2 iunie și este tradusă în franceză de Nicolas Cavaillès.

Cu ocazia apariției în franceză a acestui roman, ICR Paris a organizat,

în parteneriat cu Ambasada României la Paris și editura Gallimard, două evenimente în capitala Franței, cu participarea autoarei. Gabriela Adameșteanu a fost invitată excepțională a unei serate literare, în Sala Bizantină a Hôtel de Bé Hague, reședința Ambasadei României la Paris, în data de 14 iunie. La orele 19. La această întâlnire literară au participat, alături de scriitoare, criticul literar Gabrielle Napoli și istoricul Jean-Yves Potel. Seara a fost moderată de scriitorul Nicolas Cavaillès, cel care este și traducătorul romanului.

De asemenea, scriitoarea Gabriela Adameșteanu a fost invitată să dialogheze cu cititorii francezi la librăria *L'Ecume des pages*, situată în cartierul Saint-Germain-

des-Prés, Bd. Saint-Germain, nr. 174. Întâlnirea moderată de librăria Guillaume Le Dourrain și de traducătorul Nicolas Cavaillès și sesiunea de autografe a avut loc în data de 15 iunie, de la orele 19.

Gabriela Adameșteanu, născută în 1942, este una dintre cele mai apreciate scriitoare din România. Romanele sale, publicate în seria de autor de la editura Polirom, au fost traduse în 16 limbi și au primit numeroase premii: *Fontana di Trevi* (Polirom, 2013, 2019) a fost recompensat cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor, Premiul revistei „Observator Cultural”, Premiul Radio România Cultural, al Centrului PEN Român, cu Premiul „Sofia Nădejde” pentru literatură scrisă de femei.

În Franța, la editura Gallimard i-au mai apărut romanele *Une matinée perdue* (2005), *Vienne le jour* (2009) și *Situation provisoire* (2013). La editura Non Lieu i-a fost publicat romanul autobiografic *Les années romantiques* (2019), cu o prefață de Jean-Yves Potel.

Critica literară apreciază faptul că trilogia care se încheie cu *Fontana di Trevi* reprezintă unul dintre cele mai ambițioase proiecte ale literaturii române contemporane.

REFERINȚE CRITICE

„De la călătoria de studii a tânărului și naivului viitor lingvist Ștefan Mironescu în Franța, în jurul anului 1870, până la vocea ușor

Gabriela Adameșteanu

FONTANA DI TREVI

POLIROM

cinică, ușor sentimentală a Letiției Arcan din 2016, autoarea cuprinde o lume întreagă, surprinde mișcările tectonice – atât pe cele bruște și dezastruoase, cât și pe cele subtile, aproape insesizabile – ale memoriei colective”. (Dan Țăranu, „Vatra”, 2021). **SDC**

Era mai bine...

Nu credeam să mai aud și acum, după mai bine de treizeci de ani, lamentații și oftaturi de nostalgie după anii comunismului. E drept că există, adânc înrădăcinat în ființa omului, imboldul de a idealiza trecutul, epoca de aur pe care n-am știut s-o prețuim și care de-acum s-a dus, epocă pe care – în funcție de moment și individ – tindem s-o plasăm ba în Antichitate, ba (dacă suntem români adevărați) în perioada interbelică. Iar acum, pe măsură ce anii comunismului se îndepărtează tot mai mult în ceața memoriei unora și devin o realitate ficționalizată pentru cei mai mulți, Epoca de Aur proclamată de Ceaușescu tinde să fie și ea aureolată de nostalgia idealizatoare ce a colorat interbelicul.

Asta se întâmplă cel mai des pentru a o opune prezentului jalnic,

degradat, corupt – și nici măcar nu e ceva nou, cum ziceam. Doar că de multe ori e ridicol. Am auzit zilele trecute comentarii oțărâte legate de creșterea prețului benzinei, comentarii în care s-a strecurat și clișeul bine cunoscut „Pe vremea lui Ceaușescu n-ai fi văzut așa ceva”. Decontextualizată, propoziția e adevărată: pe vremea lui Ceaușescu n-ar fi crescut așa, dintr-odată, prețurile la benzină și motorină, ci ar fi scăzut pur și simplu consumul. Prin politici de stat. Atât cât mai putea să scadă. Unii poate își amintesc că în anii 1980 benzina și motorina erau raționalizate, exista o cotă de 40 de litri (parcă) lunar pe mașină, iar benzinăriile erau pustii aproape zi de zi, fiindcă nici să fi vrut, nu aveai cu ce să-ți alimentezi mașina. Dar, pe de altă parte, erau zilele când se băga benzină și motorină și atunci la fiecare benzinărie

RADU PAVEL GHEO ROMÂNII E DEȘTEPTȚI

vedeai cozi de mașini ce se înșirau pe mulți kilometri. Șoferii se instalau la coadă de cu seară și așteptau răbdători cu Daciile lor (rareori vedeai vreo altă marcă de mașină, vreun Trabant, vreo Lada sau vreo Skodă), uneori până a doua zi dimineața, alteori până spre prânz. Atunci când coada avansa, împingeau mașinile încet pe cei câțiva metri lăsați liberi de mașina din față, fără să pornească motorul, ca să nu consume combustibil. Fiecare picătură era prețioasă. Iar câteodată așteptau degeaba, fiindcă pompele se goleau înainte ca să apuce să-și facă plinul toți cei instalați la coadă.

Dar, ce-i drept, prețurile la benzină nu creșteau de la o zi la alta. Creșteau doar pe piața neagră, unde se făceau afaceri frumoase cu combustibili – mai ales cu motorina furată din autobuze, din tractoarele SMA-urilor și chiar din vehiculele unităților militare.

Nici prețurile la gazele naturale sau la curent nu creșteau nesăbuit. Doar că, din partea românilor, puteau să și crească, fiindcă nu se prea bucurau de ele. Curentul electric se întrerupea frecvent – și, din amintirile mele, mai ales seara, când oamenii veneau de la muncă și voiau să-și rezolve treburile casnice înainte de culcare –, iar gazul era împins uneori pe țevi la o presiune atât de mică, încât dura o veșnicie până să fierbi un ibric de cafea. Dacă la vremea aceea ar fi existat centrale alimentate cu gaz, ar fi fost mai mult niște obiecte de decor, ca peștii de sticlă și balerinele de porțelan din vitrine.

Despre alimente și prețurile lor n-are rost să mai vorbesc (dar tot o fac). Când zahărul și uleiul erau cartelate, iar rația lunară era atât de mică, încât gospodinele

făceau trucuri de chimist ca să le ajungă de la o lună la alta, nici nu mai conta dacă prețul kilogramului sau litrului de una sau alta creștea sau nu – deși în realitate prețurile creșteau și atunci, lent, dar constant. Ce să mai spun de pâinea noastră cea de toate zilele? Aia pe care eu, copil de la țară, cu lanuri de grâu înconjurând satul ca pe vechea stemă a țării, mă duceam să o cumpăr din orașul cel mai apropiat, cu speranța că n-o să fiu întrebat de cartela de pâine, fiindcă nimeni din sat nu avea așa ceva.

Da, trăim zile grele, o simt și eu. Am devenit mult mai strâmtorați și, da, mai săraci ca anul trecut, dar hai să nu căutăm epoci de aur în Epoca de Aur comunistă. Acolo nu-i decât mizerie, sărăcie, luptă pentru hrana zilnică. Și mici bucurii, pe care le obțineam în ciuda regimului și care puștanilor din ziua de azi le-ar părea ridicole. Acum, în zilele noastre, trăim un moment greu, un moment prost, e drept, dar un moment prost din cea mai bună perioadă pe care a cunoscut-o România modernă. Iar asta înseamnă ceva. **SDC**

Hoții și umbra nucului bătrân

La jumătatea mandatului, principalele partide politice preferă atmosfera de baltă, anulând orice dezbateri serioase și amânând orice reformă internă. Mai mult, cei doi coloși politici, PNL și PSD, merg braț la braț către instituirea autoritarismului în România. Cele două formațiuni preferă să se ascundă după lebedele negre care tot apar în ultima vreme, pentru a-și desăvârși opera.

Astfel, la șefia unor instituții importante sunt numiți tot felul de neica-nimeni, care trag țara în jos, în timp ce oamenii curajoși și bine pregătiți se gândesc din nou să părăsească România, considerând că mare lucru nu se mai îndreaptă pe aici. Din păcate, revine încet-încet atmosfera din epoca Dragnea.

Dacă la PSD nu e de mirare un astfel de comportament, în ceea ce privește PNL dezamăgirea e cruntă. PNL e departe de a mai fi considerat un partid democratic, în care deciziile se discută deschis în forurile de conducere. Mai știți când a fost ultimul Biroul Permanent

FLORIN GHEȚĂU VAGONUL CU VORBE

Național la care să existe o discuție cât de cât serioasă pe vreo temă sensibilă pentru societate? Forul de conducere liberal a devenit un fel de comitet central în care deciziile se iau aproape în unanimitate, fără prea multă dezbateri și fără ca opinia publică să afle ce se discută acolo. Până și guralivul Rareș Bogdan, care ne obișnuise cu ieșirile sale critice, a schimbat macazul, tăcerea sa pe multe subiecte sensibile arătând de fapt starea de spirit din partidul liberal. O auto-cenzură suspectă s-a așternut peste Partidul Național Liberal.

PNL e copia PSD, nu mai există nici o diferență între cele două formațiuni. Care este miza liniștii din România? Țara noastră

va avea de cheltuit peste 80 de miliarde de euro în următorii ani. Vor fi bani pentru toată lumea, pentru toți baronii locali, cu condiția ca principalele două partide să stea cuminiți și să aibă răbdare. Dar mai e ceva: nici PNL, nici PSD nu vor să fie deranjate de nimeni. Nici de presă, nici de Justiție, nici de societatea civilă, nici măcar de firava opoziție. Gata cu vociferările, partidele aliate vor liniște.

Operațiunea este în plină desfășurare și se lucrează pe toate fronturile. Războiul din Ucraina le pică mânășă, coaliția PSD-PNL reușind să facă liniște în interior, dar să-i determine și pe oficialii europeni să închidă ochii la năzdrăvăniile dâmbovițene, pe fondul pericolului numit Rusia.

E o conjunctură favorabilă pentru a instaura liniștea în România. Lucrarea PSD-PNL merge înainte, mai ales acum când e vară și oamenii sunt cu gândul la vacanță.

Coaliția actuală funcționează, în ciuda unor declarații în contradictoriu pe teme de fiscalitate. Nu e motiv de divorț, cașcavalul e prea gros pentru a merita cearta.

Partea proastă e că actorii care ar trebui să intervină sunt aneșteziați. Presa și-a tocit simțul critic, iar temele importante au dispărut din dezbateri publice. Semnele din Justiție sunt tot mai îngrijorătoare, iar sistemul pare să cedeze sub presiunea tot mai evidentă a colosului politic care nu mai e dispus să accepte jumătăți de măsură. Episodul cu ancheta ministrului Agriculturii Adrian Chesnoiu pare din acest motiv o excepție care probabil n-a picat deloc bine reprezentanților puterii, fie ei PSD, PNL sau UDMR.

DNA, dar și celelalte parchete sunt tot mai absente, suferind dintr-o dată de boala inexplicabilă a timidității. Pe de altă parte, creșterea influenței serviciilor secrete ridică mari semne de întrebare. E adevărat că SRI și SIE au mult de lucru în această perioadă, pe fondul pericolelor externe, dar suspendarea oricărui control civil e un fenomen periculos pentru firava noastră democrație.

În zona opoziției, te-ai aștepta mai degrabă la regrupări spectaculoase decât la ceartă și tensiuni continue. În loc de construcție, UR

propune balamucul, aripa Cioloș făcându-și propriul partid. O mutare stranie care trădează multe ambiții, dar puțină logică politică. Când sondajele îți arată 10-12 la sută, ruptura la care asistăm pare o operațiune bine chibzuită în laboratoare străine politicii. Timpul va arăta care a fost miza rupturii din UR. În orice colectiv, societate, ba chiar familie, există răbufniri, tensiuni și orgolii. Dar dacă dispărește rațiunea, atunci te poți aștepta la orice.

În acest timp, alegătorilor li se livrează tot mai perfid teza că actuala coaliție este singura soluție posibilă. Dacă ar mai fi la modă romanțele de pe vremuri, atunci ultimul vers ar suna cam așa: La umbra nucului bătrân s-au adunat toți hoții. **SDC**

” DNA, dar și celelalte parchete sunt tot mai absente, suferind dintr-o dată de boala inexplicabilă a timidității. ”

Nimicuri elementare

De câte ori n-ați auzit variațiuni pe tema asta? În principiu, nu am de ce să contest asemenea opinii. Oamenii nu trăiesc de două ori, să învețe a-și orândui afacerile după cea mai bună rețetă, împărțind activitățile în așa fel încât să obțină maximum pe toate planurile existențiale.

Unii aleg să-și ducă zilele de azi pe mâine, indiferenți la ce se întâmplă în jur, în țară sau pe planetă, mulțumindu-se doar cu „pâinea cea de toate zilele”, uneori asumată ca destin damnat, din care nici o opintală nu îi poate scoate către altă lumină. Alții luptă pentru cine știe ce țeluri, lipsindu-se chiar și de acea pâine minimală, devotați unei idei, unei iluzii, unui viitor improbabil. Și dacă și unii, și alții se dedau câteodată luxului distracției nocturne, n-ar mai fi ei înșiși? N-ar mai avea aceeași eficacitate?

Viața e alcătuită dintr-un lung șir de chestii minore, fără sens ori finalitate vizibilă. Asta par să spună cei trei tipi de la Foals cu noul lor disc. Precum în piesa *Flutter*:

*Like a broken bird wing, run
to make your heart sing
There's wreckage on the
ground, so I know you won't be
found anyway.*

Numai că în cazul pieselor pop-rock, fie și cu pretenții limitate, vorbele și muzica se constituie într-un mesaj subliminal, de care muzicienii nu sunt mereu conștienți, mai ales cei conduși de o inspirație fără constrângeri. Nu știu în ce măsură Yannis Philippakis are controlul propriei emisii lirice, dar uneori pare a ne face cu ochiul, ca în piesa *Looking High*:

*Look me up, look me down
You know I won't be hanging
around*

*Cause I've already skipped
the town*

DUMITRU UNGUREANU
ROCKIN' BY MYSELF

*I've packed my bags,
I've found new ground.*

N-aș vrea să trag prea mult spuza pe turta acestui disc. În fond, se poate ca trupei să nu fi țintit prea sus, scriind doar niște piese de dans, ușoare, distractive, bune de pus în cluburi pentru cei dornici să se relaxeze seara, după orele de muncă și mai cu seamă după perioada de claustrare pandemică. Petreceri, nopți de *clubbing*, beții, culcare la ora 2 a.m., cu singura grijă: voi fi tot singur în pat sau nu? Știu sigur că astea nu sunt probleme care să mă frământă pe mine, ajuns la vârsta când mă pot dispensa de toate; ori, dimpotrivă, mă pot arunca fără grijă într-o aventură oarecare,

FOALS

LIFE IS YOURS

fiindcă nimic nu mă oprește.

Atunci, de ce m-a lovit muzica acestui disc direct la nervul responsabil cu plăcerea? Simplu spus: pentru că este o muzică frumoasă. E percepția mea și nu caut să o impun nimănui. Ca și preferința pentru o culoare, un fel de mâncare, o băutură, o actriță, a-ți plăcea o trupă e un fel de drept câștigat prin educație, cultură sau origine. Și, cu toate că nu prea frecventez cluburile, mă simt bine ascultând muzica băieților din

Oxford. Feelingul lor antrenează rămășițele tinereții din mine, ducându-le spre o realitate greu controlabilă:

*Life is just an outline
in the sky*

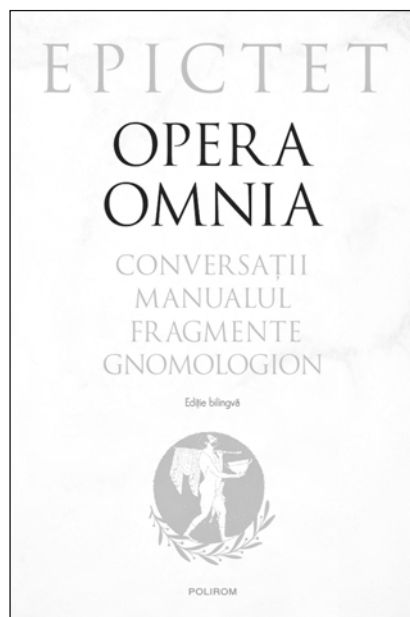
*The tyre marks that you
leave in my mind*

*All the streets are empty
tonight.*

Am citat refrenul ultimei piese, *Wild Green*, al cărei vers final vă las să-l aflați singuri. Cheers! **SDC**

SEMNAL EDITORIAL

Epictet, Opera omnia. Conversații • Manualul • Fragmente • Gnomologion

Ediție bilingvă
Traducere, studiu introductiv, repere cronologice, note și indici de Cristian Bejan

„Cei doi înțelepți, cei mai mari, ai Antichității crepusculare: Epictet și Marc Aureliu, un sclav și un împărat.” (Emil Cioran)

„Considerat alături de Seneca și Marcus Aurelius cel mai de seamă reprezentant al ultimei perioade a stoicismului, numită și «stoicismul imperial», Epictet face parte din categoria filosofilor care, în ciuda faptului că nu au lăsat nimic scris, au avut un impact deosebit asupra filosofiei antice. Dialogul cu maestrul, așa cum apare el în *Conversații*, se

dovedea a fi un exercițiu spiritual care se practica în grup și care invita la examenul de conștiință, la atenție asupra sinelui, pe scurt, la faimosul «Cunoaște-te pe tine însuși!», la un raport de la sine la sine, care este fundamentul oricărui exercițiu spiritual. În aceste dialoguri, să te cunoști pe tine însuși reprezintă fie să te cunoști ca iubitor de înțelepciune, fie să descoperi în ființa ta ceea ce este cu adevărat al tău, fie să-ți cunoști adevărata stare morală, adică să-ți examinezi propria conștiință. Atunci când Epictet inițiază un dialog cu un discipol, acesta nu devine un expozeu teoretic și dogmatic,

ci un examen concret și practic, întrucât nu este vorba de expunerea unei doctrine, ci de îndrumarea interlocutorului spre o atitudine mentală. Dovedindu-se un adevărat exercițiu spiritual, dialogul cu Epictet îl conduce – discret, dar sigur – la convertire pe interlocutorul său, cu condiția ca acesta să-și dorească cu adevărat să dialogheze, adică să-și dorească în mod real să găsească adevărul.” (Cristian Bejan)

„Omule, tu ai o facultate de a alege, care în mod natural nu poate fi împiedicată și nici supusă vreunui obstacol. Acest lucru este scris aici, în măruntaie.

Eu ți-l voi demonstra mai întâi în ceea ce privește domeniul asentimentului. Poate oare cineva să te împiedice să-ți dai asentimentul unui lucru adevărat? Nimeni. Poate oare cineva să te forțeze să accepți falsul? Nimeni. Vezi că în acest domeniu alegerea ta deliberată este de neîmpiedicat, ne-supusă nici unui obstacol și lipsită de capcane. Ei bine, în domeniul dorinței și al impulsului, lucrurile stau altfel? Cine poate să învingă un impuls, dacă nu un nou impuls? Cine poate să învingă o dorință sau o aversiune, dacă nu o nouă dorință și o nouă aversiune?” (*Conversații*, I, 17, 21-24) **SDC**

FITS 2022 este despre „Frumusețe”

„Ești un frumos, Sibiu! Și ce bine îți vine FITS-ul anul ăsta” a fost înscrisul publicitar al unei bănci partenere, primul pe care mi-au căzut ochii când am intrat în oraș ca invitat al Festivalului Internațional de Teatru din Sibiu (ediția 29, 24 iunie – 3 iulie). Evenimentul ne-a obișnuit cu cifre impresionante: conform organizatorilor, aproape 800 de evenimente, în 80 de spații de joc, invitați din 75 de țări, și cu o stare specială dominată de artele spectacolului, care atrage public din întreaga țară.

Un program dens, cu forme de arte ale spectacolului surprinzătoare și cuprinzătoare, un mix de live-uri și online-uri, *indoors* și *outdoors*, expoziții, parade, conferințe, întâlniri, lansări de carte au făcut din oraș un centru al esteticului. Mi-ar fi greu să fac o selecție despre care să scriu, ca să cuprind cât mai mult din spiritul manifestării enumer câteva creații care m-au încântat: *Chiritza în carantină* (Teatrul Național „Lucian Blaga” din Cluj), *Kirița sau jocul de-a...* (Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București), *Rosto* (Teatrul Act din București), *Leția* (Teatrul Nottara din București), *Toate lucrurile pe care mi le-a luat Alois* (Reactor de creație și experiment Cluj Napoca), *Quartett* (Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu, secția Germană), *Mal/Praxis*, *Faust*, *Povestea prințesei de ochete* (Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu), seria de dans contemporan din Israel (*Nevoia de mângâiere – Asylum*, Kibbutz Company, *Hora-Filmul*, Batsheva Dance Company), spectacole stradale, concerte etc.

„DULCELE TÂRG” LA FITS

O lucrare grafică inserată în *Athanos*, expoziția lui Dragoș Pătrașcu de la Muzeul de Artă Contemporană, intitulată *Soarele inocenței*, a devenit afișul FITS din acest an. Alături de ea se află expuse lucrări de pictură, grafică și instalație, un univers vizual complex, surprinzător.

Un alt artist ieșean, Felix Afetene, a dus la FITS, în componenta

OLTIȚA CÎNTEC

DATUL ÎN SPECTACOL

de arte vizuale *Noi și ele, o privire asupra lumii animalelor*, vizitabilă la Cabinetul de Cartografie al Palatului Bruckenthal, cu lucrări de pictură, un periplu imaginar care leagă două lumi, a necuvântătoarelor și cuvântătoarelor.

Pe componenta stradală, Fanfara de la Cozmești, „o fanfară de legendă”, e nelipsită din program în ultimii ani. E cea mai veche fanfară din țară, de acum un secol și mai bine, care a păstrat tradiția cântatului după ureche, fără partituri, care a colindat planeta și acum a încântat privitorii pe pie-tonalul central.

Romeo și Julieta R&J – Theatre and Music Club, o versiune nonverbală, adusă în ziua de azi de masteranzii UNAGE Facultatea de teatru Arta Actorului (Păpuși, Marionete) a fost susținută în secțiunea „teatru studențesc”. E un spectacol (regia și scenariul: Ciprian Huțanu, măști și decori: Cosmin Iașeșen, coregrafia: Dumitru Georgescu, costume și coafură: Jeni Stănilă, aranjament muzical și sunet: Mihai Cornea, light-design: Adrian Buliga, consultant scenografie: Nic Ularu) ce combină mijloace de expresivitate scenică pe care tinerii artiști le integrează coral într-o reprezentație de teatru fizic și măști, cu sonorități clasice remixate și actuale, cu un ecleraj asortat. O formulă inspirată care osmotizează granițe dramaturgice canonice, pune-n armonie tehnici teatrale diverse adaptate pe valorificarea potențialul artistic al absolvenților de studii aprofundate.

În secțiunea „lansări de carte” s-au înscris două titluri apărute la Editura Junimea. Primele cronologic sunt cartea lui George Banu, *Teatrul și spiritul vremii*, plus revista „Scriptor”. Apoi, cartea colectivă *Fereastră către digital. Teatrul și noile tehnologii/ Open New Tab. Theatre and New Technology*, pe

care am coordonat-o, ca parte a unei serii care a inclus până acum șapte titluri. Au vorbit despre ea Andrei Terian, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Mihaela Michailov, curator Festivalul Național de Teatru, Oana Cristea Grigorescu, critic teatral. Volumul este un proiect al Festivalului Internațional de Teatru pentru Publicul Tânăr Iași (pe care-l curatorez de la cea dintâi ediție, 2008) și Asociația Internațională a Criticilor de Teatru România, a cărei președintă sunt.

Așa cum scriam în prefață, „transformarea paradigmei a cuprins toate palierele care structurează arta teatrală. Laboratorul de creație s-a mutat pe *video calls*, echipa nu s-a mai întâlnit fizic, s-a motivat reciproc inspirațional în mediul virtual, a recurs la tehnici *remote* de comunicare și de lucru. Produsul artistic însuși a căpătat contururi pretabile digitalului: desfășurări de tip flux, pluri-focalitate, compoziții împrumutate din *video gaming*, mult *visuals*, dinamici filmice. Spectatorul a fost extras din alveola fotoliului sălii de spectacol și lăsat să stea acasă în fața unui *device* care livrează prin streaming noile formate. E imersat în realități altele decât cea factuală, pe care le conștientizează prin ochelari VR, grație 3D-ului, animației computerizate. Video designul și sound designul preiau frâiele și propun lumi alternative în care privitorii se scufundă fără ezitări receptive. Privesc, ascultă, simt, rezonază în interiorul unor acțiuni recreate electronic. Teatrul renunță să mai fie doar reprezentare, recurge la simulare. Între artiști și spectatori intervine un nou perete pe lângă cel de-al patrulea, asociat convențional cu oglinda scenei, bariera invizibilă între iluzia artistică și realitate. Ecranul, care leagă universuri atașate emoțional – formulele teatrale electronice și receptorul dispus să le urmărească, devine al cincilea perete.”

Semnăturile care apar în sumarul volumului sunt Mirella Patureau, Oana Stoica, Cristina Rusiecki, Daniela Șilindean, Silvia Dumitrache, Călin Ciobotari, Mihai Gligan, Oana Cristea Grigorescu, sussemnata.

FITS a fost „frumusețe”, dar a fost și bucurie! **SDC**

ION BARBU

PINACOTECA DIN PETRILA

ROCANOTHERWORLD 2022, ZIUA ÎNTÂI

Bucuria revederii și melanj muzical Rocanotherworld

RADU CUCUTEANU

Festivalul Rocanotherworld a ajuns și, iată, a depășit cea de-a șaptea ediție a sa. Născut în amintirea celui care a fost Ioan Dan Niculescu, pe scurt Roca, de-a lungul timpului, festivalul s-a schimbat foarte mult la față, dar și la spate, la prezentare ca și în ceea ce privește conceptul.

Dacă primele ediții au avut loc pe pârtia de schi de pe Sărărie, ulterior festivalul s-a mutat spre Ciric, la The Secret. Anul acesta și-a găsit un nou spațiu, la Brizo, pe marginea lacului Aroneanu. Au urmat patru zile de festival, înțesate de muzică diversă, de experimente culinare și multe altele. De această dată au fost oferite publicului trei scene: una propriu-zisă,

scena mare, la care se adaugă și scenele mai mici, în fapt corturi foarte încăpătoare. Cele două scene mici au fost cea de muzică electronică și cea *silent disco*.

Astfel, joi scena electronică s-a deschis de la ora 22, pentru a asculta mixurile făcute de Adrien Ro și de The Model – un alt invitat, Mihai Popoviciu, nu a mai putut ajunge. Aici, pasionații de muzică electro s-au putut întinde până în dimineață, pe ritmuri mixate direct.

Silent disco este un concept relativ nou la noi, dar care nu este la prima prezentă în cadrul festivalului. Conceptul de a dansa pe ritmurile tale, cu căștile în urechi, prinde mult la public. Iar joi, de la 21 la ora 1 dimineață, acesta a tot dansat în tăcere pe muzica pusă de Cel Visător, SPZ și Socez. Căștile se luminau diferit în funcție de cel pe care îl ascultai, o formă ce permitea publicului să știe cu cine să interacționeze.

NOUȚĂȚI LA FESTIVAL

Anul acesta a fost prima dată când organizatorii au încheiat un parteneriat cu Nuvei, ce a rezultat într-un sistem de plată fără bani, pe baza unui card primit la intrare. Mai mult, cei care au rămas pe acest card cu sume necheltuite au avut posibilitatea de a le retrage până în weekendul care tocmai s-a încheiat.

În cadrul Roca 2022 au fost prezente și cei de la Modular Services, un start-up ieșean axat pe ideea de sustenabilitate. Modular Services a organizat în cadrul festivalului un atelier în care a arătat cum pot fi reciclate lucrurile, spre exemplu tricourile vechi fiind transformate în *tote bags*. De asemenea, a organizat un alt atelier în care se învăța cum se face hârtie reciclată.

Alături, la standul Bevola, se împletea părul în feluri nenumărate, se aducea niște sclipici în viața celor ce căutau asta și multe altele.

Nu trebuie uitat nici de cei de la Climb Again, care au montat un perete de cățărare, care putea fi folosit gratuit – dar sub supraveghere atentă – de toți cei doritori, mari sau mici. Eu regret că, văzând numai copii pe el, am rămas cu impresia că lor le este adresat, așa că nici măcar nu am încercat să mă aburc pe perete. Dar asta e, rămâne pe data viitoare...

Bineînțeles, pe lângă toate acestea mai erau, extra curricular festivalului, și toate jocurile pe apă pe care le oferă cei de la Brizo, locul luat în locație anul acesta de Rocanotherworld. Și doritorii nu au fost nici puțini, nici timizi.

SCENA MARE ÎN PRIMA ZI DE FESTIVAL

Prima zi a fost un melanj interesant de muzică și de muzici: de la folk la punk/ska, de la rock foarte liric la muzică electronică.

Pe seară, sub un soare care nu mai avea saț, s-a suit pe scenă Paul Tihan cu băieții din jurul său. Folkul părea să meargă foarte bine în leneveala indusă de căldură, ceea ce s-a și văzut imediat, cu fanii adunați în fața scenei, în soare, în timp ce mai în spate oamenii se bucurau de umbră și de muzică.

De remarcat faptul că, spre deosebire de o mulțime de cântări de pe la noi, fie că e vorba de concerte, fie că e vorba de un festival sau altul, oamenii au fost cu adevărat paroliști, iar concertele au început exact când au fost anunțate.

După tărăgănarea folkului lui Paul Tihan a urmat o rupere de stil, pe la 7 fără ceva intrând în scenă băieții de la E.M.I.L. Băieții cu punkul lor au fost cu totul altceva – nu se poate garanta că într-adevăr Extraterestrii Merg Iarna La Schi, dar ce s-a văzut este că publicul ieșean a reacționat frumos la ritmurile emiliene. Iar experiența de peste 20 de ani de cântat împreună a băieților și-a spus cuvântul, interacțiunea cu publicul jucând și

ea un rol important.

De acum în pragul serii, dar cu un soare care se zbătea să mai rămână pe boltă, ne pregătim pentru Om la lună. Lumina se reflecta din lac direct în ochii spectatorilor – dar „nu e panică, om bun”, aud eu din spate și văd cum cei din public se pregătesc să reziste mai departe. Și aici vorbim de o rupere de ritm: Doru Pușcașu, vocal, chitară armonie, textier și mai ales inițiator al proiectului descrie muzica pe care o cântă ca fiind *rough acoustic poetry*. Însă de la E.M.I.L. până la rock liric, oricât de aspru ar fi el, e cale lungă de străbătut de către urechea spectatorului. „Om la lună este un strigăt. De mare iubire, de frică, singurătate, bucurie, tristețe și regăsire”, așa se descrie trupa care a cântat crepuscular în amurg și care a animat un public ce devenea tot mai numeros în fața scenei, pe măsură ce ziua îmbătrânea și lumina scădea. Început pe un soare dureros, versurile cântecelor Om la lună au început să vibreze și mai puternic în semînturic, lăsând fanii într-o așteptare pentru mai mult, mai mult.

Iar, pentru a fi ziua completă, iar ritmurile schimbate radical iar și iar, la final au venit băieții (și fata) de la Șuie Paparude. Concertul începând pe la ora 22, de acum înturic se instalase pe deplin, ceea ce a și permis folosirea din plin a efectelor de light design.

În așa măsură, încât, chit că te aflai în aer liber, tot aveai vag senzația de club. Noroc cu boarea ce mai bătea dinspre lac ca să te mai răcorești puțin.

La final, partea de lounge era mai mult goală, nisipul de acolo fusese cărat de participanți către pietrișul din fața scenei, care la rândul lui migrase în întreaga zonă.

Încet-încet, grupurile se retrag. Măine (azi) e vineri, trebuie să mai și muncim. Ne luăm la revederile și pe mâine! **SDC**

ROCANOTHERWORLD, ZIUA A DOUA

Lecțiile de folclor și dans se predau pe malul lacului

CLAUDIA PINCOVSKI

Întâmpinați de nisipul care ne urmărește până aproape de scena principală, intrăm alene în noul spațiu care a devenit casă pentru încă o ediție a festivalului Rocanotherworld. Pentru că anul acesta a fost primul în care a fost implementat un sistem de plăți doar prin card, ne îngheșuim la coada formată chiar la căbănuța de la intrare, acolo unde doi angajați strigă, din când în când „la mine doar cash” sau „la mine doar card”.

Imediat ce treci de etapa cu banii, te cuprinde parcă o atmosferă de moleșeală și lene care-ți înmoaie picioarele și te îndeamnă la a zăbovi pe lângă tejghelele înalte ale barului pentru a-ți potoli setea cu pahare reci de bere sau alte băuturi preparate rapid de barmanii în fața cărora se înșiră cozi din ce în ce mai lungi.

Combinăția dintre nisipul fin care, vrei, nu vrei, îți ajunge peste tot prin haine imediat ce te așezi pe unul dintre *beanbag*-urile înșirate peste tot, și lacul în care se reflectă luminile apusului, îți dă senzația că ești pe malul mării, pregătit de o zi petrecută în bătaia soarelui. Înainte de a-ți croi drumul spre scenă și a te opri chiar lângă gardurile roșii care o împrejmuiesc, trebuie să te oprești și să te uiți în jur, la pădurile care se ridică deasupra ta și la apa care te înconjoară și care-i atrage pe oameni așa cum lumina atrage fluturii. Pe platoul de beton de pe lac sunt așezate mai multe *beanbag*-uri în culorile bomboanelor *Skitles* – roz neon, verde, albastru – pentru care se dă o bătălie constantă, fiind urmărite de zeci de perechi de ochi.

În fața scenei mari, pașii oamenilor se rostogolesc pe pietrișul care înlocuiește nisipul. Programul de sâmbătă a început încă de la ora 18.00, cu băieții de la The

Schnitzels (o trupă formată recent de Jurjak și Narcis Axinte), dar participanții nu se îngheșuie încă pentru a prinde un loc chiar în față. Mai degrabă se adună în grupuri mici formate în jurul butoaielor negre care se întrevăd aici-colo pe lângă scenă. Chiar și-așa, câteva fete încununate cu flori de sânziene se țin de barele gardului, dând agale din cap pe muzica celor doi artiști. Mai în spate, un steag care le poartă logoul (o imagine desprinsă din *Peaky Blinders* care-i înfățișează pe cei doi stând spate-n spate) e proptit în pământ, lăsat să fluture în rafalele scurte de vânt care par să ne amenințe cu ploaie.

Chiar dacă vremea rea ne-a cruțat, următorii artiști care au urcat pe scenă păreau și ei vestitorii furtunii. NorulNegru a mai adunat câteva persoane prin jur, făcându-ne să ne mișcăm de pe un picior pe altul și să batem ritmul cu degetele în butoaiile de metal. În timpul concertului mulțimile fluctuează, oamenii vin

și pleacă, amețiți parcă de muzică și de încă prea mult soare. Hoinărim printre tarabele spre care mergi instinctiv, luându-te după mirosul mâncării și îndemnat de stomacul încă gol.

Printre standuri și *beanbag*-uri sunt amenajate și câteva spații pentru fotografii – leagăne decorate cu flori, cercuri luminoase, înconjurate de beculețe, toate însă eclipsate de apusul de pe lac la care unde oamenii se îngheșuie mai ceva decât la concert, pentru a prinde culorile perfecte pentru poze. În continuarea procesului început în 2021, organizatorii festivalului au încurajat și anul acesta colectarea separată a deșeurilor – prin diferite joculețe și tombole prin care, la cinci deșeuri colectate, puteai primi o sticlă cu apă.

CÂND SE LASĂ SEARA

Atunci când Mădălina Pavăl își face apariția pe scenă acompaniată de orchestra care părea să

nu mai poată aștepta nici o secundă pentru a pune mâna pe instrumente, ea reușește să capteze atenția tuturor oamenilor, făcându-i să-și îndrepte privirile spre ea imediat după ce auzim primul acord de chitară.

Vocea ne cheamă spre ea ca un cântec de sirene, dar, imediat ce ajungem mai aproape, luminile se sting și vocile se pierd. Prima pană de curent din cadrul festivalului ne agită pe toți, deopotrivă artiști, spectatori și organizatori, făcându-ne să zumzăim într-un cor haotic. „Oare mai are sens să stăm?”, se întrebă un grup de câteva persoane după câteva minute. Tehnicienii aleargă din cabina lor, îndreptându-se spre scenă în speranța de a rezolva cât mai repede problema. Mădălina vorbește cu publicul, încercând parcă să ne liniștească. Ne îndeamnă să cântăm alături de ea și să uităm, pentru câteva momente de celelalte instrumente care trebuiau să-i fie fundal sonor.

Din fericire, problema a fost

rezolvată rapid, iar în mai puțin de 15 minute am uitat cu toții de întâmplare, prinzându-ne într-un dans haotic dictat de ritmul de pe scenă și de mișcările jucăușe ale Mădălinei care-i fac fusta roșie, lungă, să se rotească și să se înfoaie de parcă ar fi un cerc de flăcări.

Aceeași atmosferă au păstrat-o și băieții de la Zdob și Zdup, îmbrăcați la fel de colorat și la fel de plini de entuziasm și energie. Din păcate, același ghinion l-au avut și ei, prinzând cea de-a doua pană de curent a serii – de data aceasta chiar în momentul în care solistul Roman Iagupov, precum și frații Vitalie și Vasile Advahov, primeau titlul de cetățeni de onoare ai orașului Iași. După ce momentul a fost întrerupt pentru scurt timp, tinerii care au acordat premiul au revenit pe scenă alături de Costel Alexe, stărnind câteva huiduieli de la o parte a oamenilor așezați în lateralul scenei.

Totuși, imediat ce băieții au început să cânte, publicul s-a lăsat acaparat de sunetele de acordeon, vioară și fluiere – un ansamblu de note care îndemna la dans și chiuieli.

Chiar dacă nu ai mai fost niciodată la un concert Zdob și Zdup, e aproape imposibil să nu știi piesele care ne-au marcat copilăria, să nu țopăi și să nu fredonezi versurile de la *Bunica bate toba*, în timp ce în jur se formează o horă în care e binevenită orice persoană cu destulă energie încât să păstreze ritmul.

Luminile plonjează pe scenă și creează și ele propriul spectacol, prinzându-ți privirea și făcând ca toată atmosfera să devină și mai haotică. După mai bine de o oră de dans și cântec, senzația pe care ți-o lasă concertul este că petrecerea nu s-a terminat încă. Așa că, transpirat și abia trăgându-ți respirația, te îndrepti țopăind și spre celelalte scene, unde artiștii de muzică techno și electronică și-au pregătit deja *set-up*-ul și te așteaptă pentru a prinde răsăritul alături de ei. **SDC**

ROCANOTHERWORLD 2022, ZIUA A TREIA

Parisul s-a dat în spectacol la Iași

Sâmbătă, în a treia zi de festival Rocanotherworld, se vede cu ochiul liber cine a venit odihnit și cine a dansat până în zori.

De data asta, spectacolul a început și mai devreme, dar oamenii parcă abia își târâie picioarele înspre scenă. Rămân naufragiați pe aceleași *beanbag*-uri, bucurându-se de soare și îngropându-și picioarele în nisipul cald. Cât timp seara nu-și face simțită prezența, muzica rămâne un zgomot de fundal care întregeste ansamblul estival pe care l-a căpătat festivalul.

CLAUDIA PINCOVSKI

Cei mai curajoși își iau inima în dinți și se cațără pe plăci de *wakeboarding*, lăsându-se trași pe apă pe parcursul dictat de o tiroliană care se întinde de pe un mal pe celălalt al lacului. Alții se urcă pe hidro biciclete și pedalează câteva ture până când, năucii de oboseală, se întorc gâfâind pe margine. Sâmbătă lacul a fost principală vedetă până

la lăsarea serii. În orice moment în care îți întorci capul spre întinderea de apă era imposibil să nu vezi măcar un cuplu care se vâslea stângaci într-un caiac, mânuind cu greu padelele care împroșcau din când în când cu apă.

Pe uscat, curajul s-a tradus în alte acțiuni. Cine și-a dorit să aibă o privire de ansamblu a festivalului a urcat cu grijă pe peretele de cățărări, ajutat de oamenii de la *Climb Again* Iași. Singurii care au părut să se încumete la această

activitate au fost copiii, care așteptau topăind pe trambulina de alături de peretele de cățărare să le vină și lor rândul. Odată ce-i vedeau prinși în hamul de siguranță, părinții plecau și ei înspre propriul sport extrem – statul la cozi.

Adunând mai mulți oameni decât ziua precedentă, ziua de sâmbătă a lungit timpul de așteptare la bar, creând o stare de agitație în care părea că oamenii încercau să-și planifice, în mod strategic, momentul în care să-și cumpere ceva de băut.

UNDE ÎNCEPE MUZICA

Startul muzicii l-a dat DJ Cristu, urmat de Bob Ramanka, doi artiști care au întreținut atmosfera în timp ce oamenii păreau să încerce să-și găsească ritmul, perindându-se dintr-o parte în alta a spațiului în care se desfășura festivalul.

Odată ce aerul s-a mai răcorit și căldura zilei a început să se risipească alungată de norii cenușii, au început și oamenii să se mai adune pe lângă scenă, așteptând ca următorii artiști, Am Fost La Munte și Mi-a Plăcut, să urce și

să-i încante cu muzica instrumentală. Atmosfera, condimentată de cântecele celor cinci membri ai trupei, a rămas una calmă și leneșă, care-ți amintea de serile târzii de pe plajă. Din când în când, atunci când se făcea trecerea de la o piesă la alta, se mai auzea câte un țipăt de bucurie, urmat de o încurajare: „asta-i, băieți”. Timizi, artiștii au interacționat puțin cu fanii lor, menținându-și atenția pe corzile chitarelor și pe tobe, comunicând unii cu ceilalți doar prin mișcările capului.

Am Fost La Munte și Mi-a Plăcut a creat un fel de bulă în jurul scenei, un spațiu în care aproape nimeni nu vorbea, ci doar se legăna de pe un picior pe altul, cu ochii ațintiți spre scenă de parcă ar fi fost într-o transă din care erai expulzat atunci când auzai vreun zgomot din jur. „Aștia chiar n-au versuri?”, își întrebă o fată șatenă prietena, iar atunci când i se răspunde afirmativ își dă ochii peste cap și pleacă spre celălalt capăt al festivalului.

Așezate una după alta ca niște piese de puzzle, Am Fost La Munte și Mi-a Plăcut și Golan au reușit să se completeze reciproc, pasându-și parcă ștafeta pentru a continua vraja în care ascultătorii erau deja prinși. Odată ce întunericul s-a lăsat în întregime, jocurile de lumini au devenit și ele mai puternice și mai hipnotizante, făcându-te să-ți fie greu să te îndepărtezi de scenă.

În față, o fată cu părul împletit în codițe dansează cu ochii închiși, unduindu-și întreg corpul după muzică, de parcă ar fi un șarpe fascinat de degetele ce mânuiesc un fluier. Din depărtare încep să se audă și zgomotele înfundate ale muzicii techno, semn că s-a deschis și cea de-a doua scenă a festivalului. Băieții de la Golan sunt și ei prinși în propria transă, iar minutele în care piesele lor inundă spațiul se scurg rapid, plonjând dintr-o melodie în alta.

Pauzele în care scena rămâne goală sunt cele în care oamenii fie luptă pentru a sta cât mai în față, fie își reiau locul la cozi, fie explorează celelalte zone ale festivalului.

Într-un spațiu îngrădit, chiar la intrarea în festival, pâlpaie luminițe colorate și oamenii dansează fără a

fi acompaniați de muzică. Un *silent disco* în care poți fi singur, deși înconjurat de zeci de persoane care dansează în stiluri diferite. Sâmbătă, Cel Visător, Socez și Merski au fost cei trei DJ din care puteai alege. Odată ce selectai ce fel de muzică vrei să ascuți, căștile se colorau în funcție de alegerea făcută și îți puteai da seama de cine să te apropie ca să fiți pe aceeași frecvență.

IAȘUL SEDUS DE PARIS

Seara a fost încheiată de fetele de la Nouvelle Vague, o trupă de coveruri din Franța, care a reușit să seducă publicul încă de la prima melodie. Reușind să transmită mai departe de scenă chimia dintre ele, fetele au interacționat constant cu oamenii care stăteau lipiți de gardurile de metal. „Vă simțiți puțin amețiți de alcool? Noi cu siguranță ne simțim... am băut șampanie, vin, bere, șampanie, șampanie, șampanie...”, își fac cele două introducerea pentru piesa *Too Drunk to Fuck* pe care oamenii ajung să o fredoneze răsând.

Cele două artiste, Mélanie Pain și Julia Jean Baptiste, au reușit să scoată publicul din transa adâncă în care era indus de Golan și de Am Fost La Munte și Mi-a Plăcut și să-l cufunde într-o nouă stare, guvernată de o senzație de beție și senzualitate. Încurajată de ritmurile din ce în ce mai curajoase ale muzicii, o femeie din public și-a făcut loc printre oameni, a sărit gardul care despărțea spectatori de artiști și s-a cocoțat pe scenă, alături de celelalte două membre ale trupei. S-a unduit de câteva ori pe ritmurile dictate de Nouvelle Vague până când a fost coborâtă de pe scenă și readusă în public, ca un erou detronat.

Finalul concertului a întristat oamenii și i-a făcut să caute, să ceară mai mult. Chiar și după bis încă rămăsese în aer un sentiment de neîndestulare, însă, mulțumită de promisiunea fetelor de la Nouvelle Vague – că se vor întâlni la scena de techno –, mulțimea a început să se disipeze, anunțând sfârșitul încă unei serii de festival. **SDC**

ROCANOTHERWORLD 2022, ZIUA A PATRA

Un sfârșit e un început: ne vedem la anul

RADU CUCUTEANU

Și iată-ne ajunși în ultima zi de festival, care parcă se termină tot mai repede. Evident, nesațul vine și din felul în care au funcționat ultimele două ediții, pandemice, mai limitate, ce îți dădeau senzația însetatului care bea apă și nici nu o simte decât pentru o clipă.

Acesta este unul din motivele pentru care ultima zi a fost cea în care publicul a fost cel mai numeros. Dincolo de numele de pe afișe, a fost și motivul de a te bucura de o ultimă gură de aer dincolo de poluarea orașului, de a face sporturi nautice, de a te răsturna cu barca, de a te alege cu un tatuaj temporar, de a juca Jenga la scară mare și, deloc în ultimul rând, de a dona mâncare și lucruri pentru animale în cadrul evenimentului *Ai cumva o păturică*.

DEZBATEREA COTIDIANULUI ÎN SPAȚIUL FESTIVALULUI

Cum spuneam, festivalul se tot dezvoltă de la un an la altul. Iar la această cea de-a șaptea ediție în cadrul său au avut loc și niște dezbateri. Astfel, sâmbătă a fost purtată o discuție privind rolul societății civile în gestionarea situațiilor de criză. Invitații au fost din diverse zone ale activismului, sub moderarea lui Ștefan Teișanu, cofondator al organizațiilor Centrul Cultural Clujean, Fapte și Nord, cu participarea reprezentanților Asociației pentru Relații Comunitare, a Fundației Serviciilor Sociale Bethany, CIVICA și Federației Organizațiilor Neguvernamentale de Tineret din Iași.

În contrapartidă, duminică de la ora 11 la Arte Cafe a avut loc o discuție privind rolul festivalurilor în orașele din România.

ULTIMA ZI A EDIȚIEI 2022

De la ora trei a început să răsună muzica la Roca – mai întâi, într-un jam session, alături de clujenii de la Cercul Întreg. Acesta este un proiect dedicat educației complementare prin ritm, dans-mișcare și joc, bazându-se în primul rând pe ritmuri exotice. Capoeira, percuție africană și braziliană, toate se unesc în ritmurile pe care vreme de cinci ore le-au susținut, improvizat, adaptat cei de la Cercul Întreg, alături de membrii publicului care au vrut să învețe, să experimenteze sau pur și simplu să se joace.

Chiar lângă cortul unde aveau loc toate astea se afla un echipaj al Poliției care puneau în operă un proiect de descurajare a uzului de droguri. Cei care voiau își puneau niște ochelari speciali, care îți induceau aceeași stare pe care ai căpăta-o în urma abuzului de substanțe, iar apoi trebuia să faci slalom printre jaloane, pentru a conștientiza cât de mare poate fi problema. Au fost momente în care participanții au râs, dar parcă nu era întru totul un râs natural.

Între timp, de pe la trei jumătate au început să se audă de pe scena mare mixajele lui DJ Donisan, care încerca să pregătească ceea ce era un public prea puțin numeros și relativ apatic în căldura zilei.

Pentru că anul ăsta, spre deosebire de toate celelalte ediții ale Rocanotherworld, ploaia ne-a ocolit cu totul, în ciuda unor amenințări vagi din partea norilor. Oricum, prezența lor era binecuvântată de toți cei care se roteau căutând o fărâmă de umbră, de fiecare dată când acopereau soarele. Astfel că nu e de mirare că prima parte a după-amiezii nu a avut un

succes uriaș la public, mai preocupat să găsească ceva rece de băut decât să se agite pe muzică.

ULTIMELE CONCERTE

Pe la 6 seara însă lucrurile deja se schimbaseră. Zăpușeala se mai dusese, spectatorii se mai răcoriseră, ba cu o apă, ba cu chestii care sigur nu erau apă, astfel încât urcarea pe scenă a trupei locale Adam's Nest a venit la țanc. Vreme de aproape o oră au răsunat piese pe care festivalierii le știau în mare măsură pe de rost de pe viitorul album al celor patru băieți. Rockul indie pe care îl cântă Răzvan Rusu, Vlad Alui Gheorghe, Andrei Hâncu și Gabriel Belcescu are priză la public, cu riffurile sale încălzitoare și cu versuri ce îndeamnă a fi cântate laolaltă.

După încălzirea viguroasă făcută de cei de la Adam's Nest s-a

trecut la trupa Domino, aflată a doua oară la Roca. Prima dată, în urmă cu patru ani, mi se păruse interesant ce am auzit, dar nu am prea băgat de seamă. Ei bine, de astă dată a fost totuși altceva. Metalul folcloric pe care îl cântă, cu tot cu țambal, a făcut niște pași mari într-o direcție ce mi se pare potrivită. Am găsit că trupa este mult mai bine încheată, cu adaptările după muzică tradițională faine, unele chiar reușite – păcat că în marea de sunete chitara și bateria cam puneau batista pe țambal. Dar să vedem cum va suna și EP-ul pe care urmează să-l lanseze chiar săptămâna aceasta. Până atunci, o mare rugămintă: a nu se confunda sibienii de la Domino cu trupa bucureșteană optzecistă, formată din cei ieșiți din Iris și pe unde a trecut și Dan Bittman!

DAR KUMM A FOST?

Ei bine, după toată zbânțuiala, fie și numai din genunchi, provocată de Domino, pe la 8 jumate trecute fix a intrat în scenă KUMM. Și KUMM a fost bine. Chiar foarte bine. Trebuie să-mi recunosc părținirea și să spun că a fost concertul meu preferat din tot sejurul ansamblurilor vocal-instrumentale cu specific dat ce s-au desfășurat la ediția aceasta a Roca. De la progul cu jazz cântat mai demult până la jazz-rockul alternativ de acum, trupa, în ciuda numeroaselor schimbări de formulă, livrează un produs finit (finit-improvizat, de altfel) de calitate. Saxofonul lui Iordache face treabă

foarte faină, ce surpriză!, nu-i așa, iar Oigăan se distinge în ambele arte pe care le stăpânește, cea a chitarei și cea a purtatului șepcii.

Partea de KUMM a decurs cu eleganța așteptată, cu îmbinări melodioase, cu discordanțe create simetric, completate aproape firesc de fiecare membru al formației. Mie, cel puțin, mi-a mers la suflet.

CODA: ALTERNOSFERA

Și a venit și ultimul concert al seriei: Alternosfera. De la ora 22, de când și-au dat drumul la instrumente, frații noștri au reușit să agite publicul de toate culorile și toate vârstele, într-un show în care am apreciat mesajele anti-război. Tocmai de aceea – alt punct de apreciere pentru mine, deși am auzit mai mulți nemulțumiți – băieții au preferat ca luminile să nu stea pe ei, ci pe public, ca să pună în evidență mesajele pe care le transmiteau nu numai prin muzică și versuri, ci și prin imaginile proiectate pe ecranul generos din spatele scenei. Iar spectatorii s-au agitat, au cântat, au dat din cap, din umeri, din genunchi, din tot ce au avut la ei pe ritmurile uneori dureroase ale Alternosferei. Mai ales în situația internațională dată, a fost poate cea mai potrivită coda dată festivalului Rocanotherworld.

Da, și anul acesta s-a reușit: pe 23 iunie, ziua lui Roca, s-a petrecut. Doar că numele lui a fost tot mai absent din tot festivalul. Să vedem ce va însemna pe viitor *Be curious! Be different! Be for others!* **SDC**

Daniel Pennac – *Legea visătorului*

„Suplimentul de cultură” vă prezintă în avanpremieră un fragment din romanul *Legea visătorului*, de Daniel Pennac, traducere de Daniel Nicolescu, care va apărea în curând în colecția „Biblioteca Polirom” a Editurii Polirom.

– FRAGMENT –

Louis adormise de mult când eu continuam să mă întreb ce zisese, cu exactitate, învățătorul. Ne vorbise despre centrale nucleare, ne vorbise despre eolienele care, potrivit lui, făceau electricitate din vânt, dar și despre acele baraje de la munte care produceau lumină cu ajutorul apei. Era cazul uzinei hidroelectrice unde aveau să ne ducă în ziua următoare părinții mei, în regiunea Alpes-de-Haute-Provence, și de la care pornise discuția. Proiectul acestei excursii ne entuziasma nespuse. Tata ne promisese o groază de lucruri: vom putea să facem escalade, speologie, să ne scăldăm în lac și chiar să învățăm să înotăm sub

apă cu niște tuburi de aer comprimat, ca oamenii mari! „Megaexcursie”, ne făgăduise el. Louis și cu mine eram foarte interesați de perspectiva scufundărilor.

– Aveți dreptate, băieți, înotul subacvatic o să vă transforme în niște veritabili pești! Veți scăpa de gravitație.

Câțiva ani mai târziu, aceste ieșiri cu familia aveau să mă cam plictisească, dar la zece ani nimic nu-mi putea face o plăcere mai mare. Mai ales dacă ne însoțea Louis.

Rucsacurile, corzile de rapel, tuburile cu aer comprimat și labele de înot ne așteptau la picioarele paturilor. Da, se anunța o expediție pe cinste! Iar a doua zi, după sosirea la barajul cel mare, tata avea să ne spună tot ce era de știut despre electricitatea de la munte. Era regele explicațiilor. Până și Louis era de acord cu asta.

Cu aceste gânduri în minte, aproape că auzeam ce discutau invitații din emisiunea de la televizor. Asta pentru că ușa camerei rămăsese întredeschisă. Oare mama intenționa să ne supravegheze toată noaptea sau, pur și simplu, uitase să tragă ușa după ea? Oricum ar fi fost, veioza din vremea când eram foarte mic lumina coridorul. Ia te uită, mi-am zis, de ce-or fi aprins ai mei veioza? De vreo patru sau cinci ani nu mai fusese aprinsă. Nu mai eram bebeluș, nu-mi mai era teamă de întuneric. În plus, era și Louis aici!

CARTEA

Naratorul din *Legea visătorului* e dolidora de povești și, mai ales, visează mult. Își dă seama că are stofă de scriitor la vârsta de zece ani, după o noapte în care e martorul unor incidente bizare: înainte de culcare, după ce-i explică lui Louis, prietenul său cel mai bun, că „lumina e apă”, se trezește singur, părăsit de toți, în timp ce casa în care locuiește e inundată de... lumină lichidă. Pornind de la povestirea unor vise care se leagă în timp și se petrec în același spațiu, Daniel Pennac își reimaginează copilăria și îl conduce pe cititor într-un univers deopotrivă incitant și înșelător, un loc plin de întorsături neașteptate unde acesta e invitat să descopere straturi de realitate. Autorul elogiază imaginația și puterea de a visa, această funcție vitală pe care o consideră sursa meseriei de scriitor, dar și familia și prietenia. Cartea este un omagiu adus lui Federico Fellini, celebrul regizor italian, el însuși un mare visător, care a avut o influență profundă asupra lui.

Cu toate astea, zăream, în beznă coridorului, aura roșcată răsfirată în jurul beculețului precum ochiul deschis al unei bufnițe. Nu izbuteam să-mi dezlipesc privirea de la ea. Bufnița asta n-o să mă lase să dorm, îmi spuneam. Am hotărât să mă uit țintă la ochiul acela până când avea să se închidă. Un băiat de zece ani crede nestrămutat în lucruri de genul asta: dacă privesc veioza îndeajuns de multă vreme fără să clilesc, se va stinge de la sine; e doar o chestiune de voință. Bufnița își va închide ochiul.

Pui pariu?

Nu știu cât a durat duelul dintre mine și veioză. Totul se întuneca în jurul acelei luciri aurii. Nu mai exista pe lume decât ochiul bufniței care mă înfrunta din noapte:

– Privește-mă! Hai, privește-mă! Eu și bufnița.

Voință contra voință.

„Buf!” a făcut veioza.

Cunoșteam zgomotul. „Buf!” Victorie! Becul a explodat! L-am pironit atât de tare cu privirea, încât a explodat! „Buf!” Și apoi o mică ploaie de cioburi pe linoleumul de pe coridor. M-am întors zâmbind spre perete ca să adorm.

Dar n-am adormit.

Din adâncul coridorului, bufnița continua să mă provoace:

– Privește-mă, privește-mi ochiul spart dacă ai curaj!

Nu aveam. O teamă care venea din fragedă copilărie îmi interzicea să accept provocarea. Mă străduiam să mă uit la tavan, deși era invizibil noaptea. Spaima m-a țintuit o vreme în această poziție; apoi, când rușinea a fost mai puternică – Ai împlinit totuși zece ani! –, am înfruntat din nou bufnița.

Răbufnire de spaimă. Din becul spart se prelingea pe coridor un lichid galben. Curgea tăcut și se întindea pe dușumea.

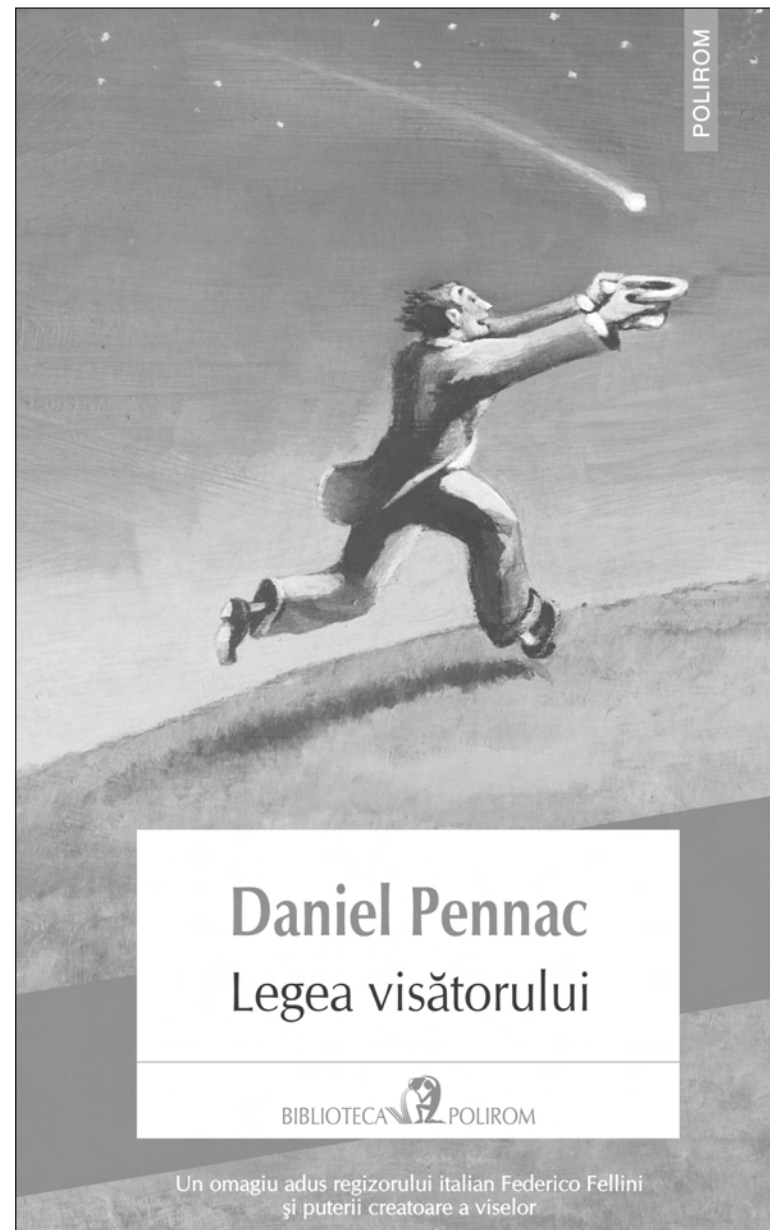
L-am strigat cu voce scăzută pe Louis.

– Lou!

Aveam două motive serioase să-mi trezesc prietenul; mai întâi, frica – groaza îmi zburlea efectiv perii – și apoi bucuria de a-i arăta că adineaori avusesem dreptate.

– Lou, cretinule, trezește-te! Uită-te!

Lumina curgea încontinuu din becul spart. Spaima îmi era sporită de tăcere. De tăcere și de faptul că

băltoaca de pe dușumea creștea. Era mult mai multă lumină în balta aceea decât ar fi putut să aibă înăuntrul un bec atât de mic.

În timp ce îl strigam pe Louis, băjbăiam prin întuneric după lampa noastră de noptieră.

– Hai, trezește-te, asta nu-i lumină lichidă? Ba e de-a dreptul o inundație de lumină!

O lumină care, de altfel, nu lumina nimic. În jurul băltoacei, coridorul era cu desăvârșire întunecat. Nu se vedea decât acel lichid care se lățea fără să lumineze nimic în jurul lui. Acea lumină nu mai strălucea. Nu se lumina decât pe sine. Nu mai era lumină, ci un fel de miere lipsită de sclipire care se întindea în noapte, de-acum o ditamai balta, lățindu-se în beznă totală. În camera noastră era atât de întuneric, încât nici măcar nu zăream patul lui Louis.

– Lou, pentru Dumnezeu,

trezește-te! Uită-te acolo, ți-am spus!

Mâna mea a dat în sfârșit de cablul lămpii, apoi de întrerupător. Am aprins-o nespuse de ușurat.

– Uită-te, Lou!

Dar patul lui Louis era gol.

Nici măcar desfăcut.

Louis nu mai era în cameră.

Și tot echipamentul îi dispăruse.

Uimirea m-a făcut să trag atât de violent de cablu, încât lampa s-a izbit de perete. Becul i-a explodat ca un fruct. Explozie galbenă. Un galben mult mai intens decât mierea din veioză, dar scurgându-se la fel de constant. Ai fi zis că e aur. În orice caz, aurul acelor floricele de câmp pe care mama le numea năsturași aurii.

Exact despre asta era vorba: o împrôscare de năsturași aurii pe perete, iar pe dușumea, acel șuvoi foarte galben care nici el nu lumina nimic. Ba chiar la noi în cameră era din ce în ce mai întuneric. **SDC**

Mister Joe. O poveste cu violoniști

CĂTĂLIN SAVA

RUBATO

„Joe“ pentru prieteni și întotdeauna „Mister Joe“ pentru elevi, Josef Gingold a fost un vechi și minunat violonist, profesorul iubit al lui Joshua Bell și al altor câteva zeci de violoniști de talie mondială, muzician care merita apelativul „maestre“. Astăzi, într-o epocă a inflației de maestri, ne reamintim de acest muzician născut la începutul secolului trecut la Brest-Litovsk în Polonia, astăzi Bielorusia.

J'ai eu absolument besoin de m'abstraire, vorba unui amic parizian. Și am reușit s-o fac de data asta grație imensului cufăr cu amintiri care a devenit atotputernicul YouTube, excelent antidot la prezent. Am dat din întâmplare peste un interviu al lui Joshua Bell – celebrul violonist american, îi știți povestea cu experimentul la metro, în Union Station, L'enfant Plaza – Washington DC, poveste care a devenit carte pentru copii și i-a adus celui căruia a scris un articol despre ea, ca orice poveste tristă și bine marketată, un Pulitzer.

Interviul lui Joshua nu e despre experimentul *Stop and Hear the Music*, nici despre cei fix 27 de corporatiști grăbiți care au aruncat în acea dimineață de ianuarie a lui 2007 câțiva cenți în șapca de baseball de la Washington National a violonistului care a cântat dumnezeiește Bach, la Stradivariusul lui din 1713, preț de 45 de minute și pentru care a adunat 32,17 dolari.

În interviul despre arta viorii, povestea care m-a ajutat să mă deconectez, Bell face o trimitere la maniera de interpretare romantic-rubato a lui Josef Gingold, profesorul și mai ales eroul său. Pentru mine, ca pentru, desigur, majoritatea muzicienilor români, numele lui Gingold are rezonanță enesciană, el fiind cel care a cântat în primă audiție în 1928, la Bruxelles, a treia sonată *Balade* din ciclul celor șase op. 27, scrisă de profesorul său Eugene Ysaye și dedicată în 1924, la publicare, violonistului și compozitorului român George

Enescu, pentru care a avut o imensă admirație.

Josef Gingold își amintea cu umor prima audiție a acestei lucrări-omagiu enescian, dată la un dîneu în onoarea Reginei Elisabeta, înaintea căreia a descoperit cu groază că își uitase partitura acasă. Avea s-o cânte însă perfect și admirabil, din memorie, de frica marelui și severului său profesor, bolnav de gută și extrem de coleric în astfel de cazuri.

Pe scurt, povestea acestui muzician evreu, născut la Brest-Litovsk, în Bielorusia începutului de secol 20, e una cu adevărat cinematografică: Gingold, violonist încă de la vârsta de 3 ani și solist la 5, avea să-și facă debutul de concertist pentru câteva strachini de mâncare plătite de soldați germani din lagărele de refugiați ale Primului Război Mondial, în care și-a petrecut ani buni ai unei prea dureros de fragede copilării.

Micul și genialul Joe are 11 ani și o șansă nesperată atunci când familia sa emigrează în Statele

Unite, în 1920, acolo unde va studia cu Vladimir Graffman, elevul lui Leopold Auer, la clasa din care au mai făcut parte Jasha Heifetz, Mischa Elman și Efrem Zimbalist. Graffman este cel care la un an după debutul la New York City's Aeolian Center i-l prezintă pe celebrul Jasha Heifetz, considerat încă de atunci cel mai mare violonist al secolului.

În 1937 câștigă postul de prim violonist în NBC Symphony Orchestra, unde va cânta sub bagheta lui Arturo Toscanini, ca solist și concert maestru, până în 1943. Îi crește cota odată cu adărea la două celebre cvartete clasice ale epocii și capătă gustul pentru muzica de cameră: devine chiar vedetă ca membru al NBC String Quartet și, mai ales Primrose String Quartet. În 1944, Karl Krueger îl cheamă concert-maestru la Detroit Symphony Orchestra, iar din 1947 atrage atenția lui George Szell, alături de care va rămâne până în 1959 pe scaunul de concert-maestru, de unde va pune

umărul la transformarea Cleveland Symphony Orchestra într-unul dintre aparatele simfonice de excepție ale continentului american, un ansamblu cu interpretări memorabile, tehnică perfectă, mult *glamour* și un sunet caracterizat drept „pur european“.

Dar generozitatea înăscută a muzicianului complet Gingold nu era menită doar interpretării: marele său har a fost pedagogia, căreia i s-a dedicat cu o căldură extraordinară timp de trei decenii. Nu întâmplător, elevii săi aveau să spună că a fost cel mai mare profesor de vioară din lume. Și a fost atât de mare pentru că – o spun toți cei care i-au fost studenți – avea capacitatea de a-i inspira.

„Mr. Gingold, își amintește Joshua Bell, a fost unul dintre cei mai sinceri și minunați muzicieni pe care i-am întâlnit vreodată“. Și a fost minunat pentru generații de tineri violoniști, staruri ale scenei de concert, concert-maestri ai unor orchestre de excepție sau a unor viitori pedagogi care îi continuă astăzi arta. Încă din perioada Cleveland-Szell, reputația profesorială a lui Gingold era una extraordinară: prin mâinile lui au trecut pe atunci Itzhak Perlman, în vârstă de 13 ani, Pinchas Zukerman, la 12 ani, și Jaime Laredo, tot la 12 ani.

Nu a avut niciodată cursuri *full-time* până la despărțirea de orchestră, când a devenit profesor plin la Indiana University, alături de pedagogi eminenți ca Ivan Galamian, Menahem Pressler sau Janos Starker. Printre cei mai cunoscuți elevi ai se se numără – pe lângă superstarul Joshua Bell – Andres Cardenes, Corey Cerovsky, Miriam Fried, Hu Nai-yuan, Jacques Israelievitch, Iva Bremer Hauge, Leonidas Kavakos, Jaime Laredo, William Preucil, Joseph Silverstein, Oliver Steiner sau Gwen Thompson. Între ei, și unul dintre cei mai renumiți interpreți ai muzicii lui Enescu, violonistul român Sherban Lupu.

Gingold a predat cursuri de master în Paris, Tokyo, Copenhaga, Montreal și a jurizat cele mai importante concursuri internaționale

dedicate viorii, inclusiv Reine Elisabeth, Bruxelles; Wieniawski, Poznań și Ceaikovski, Moscova. Este fondator al Concursului Internațional de vioară Indianapolis, al cărui premiu impresionant de 25.000 de dolari l-a făcut să spună, glumind, concurenților la prima ediție, în 1982: „de astăzi o să studiez în fiecare zi“.

Cum era sunetul lui Joseph Gingold? Există puține înregistrări cu el astăzi, foarte greu de procurat: *Miniaturi* de Kreisler, un vinil 1976 la Fidelio Records, *Sonata* de Fauré și câteva miniaturi de Fritz Kreisler din 1989, la Bloomington Records, albumul de duete pentru violoncel și vioară Kodaly-Starker, realizat în 1970 pe vinil și remasterizat în anii '90, cu violoncelistul Janos Starker, dar și câteva înregistrări cu Primrose Quartet. Dintre acestea, câteva crâmpie solistice pot fi găsite și pe YouTube: Mendelsohn, Wieniawski, Kreisler, dar și un duo schubertian de excepție înregistrat dintr-un recital la Indiana University, în 1966, cu pianistul Robert Walter. De văzut neapărat și câteva fragmente din nenumăratele masterclassuri susținute de Maestru, inclusiv o filmare cu copilul Joshua Bell, fragmente pe care le recomand tuturor, nu neapărat violoniștilor, mai ales pentru căldura din vocea lui Joe Gingold. Mister Joe Gingold.

Aceasta e povestea lui Josef „Joe“ Gingold, muzicianul complet care a murit la 11 ianuarie 1995, în Bloomington Indiana. Nam înțeles niciodată de ce muzicologia secolului nostru l-a atribuit marii școli ruse de vioară, alături de un Julian Sitkovski, Efrem Zimbalist, Toscha Seidel, Nathan Milstein, Leonid Kogan, Isaac Stern, Misha Elman, Jascha Heifetz sau David Oistrakh.

Cred că bunul Mr. Joe nu poate fi alocat unei școli, pentru simplul motiv că a fost o școală în sine, un link vital în istoria artei violonistice, ca elev al marelui Eugene Ysaye și profesor al lui Joshua Bell, prin care tradiția acestui stil de interpretare va trăi pentru totdeauna. **SDC**

Top Gun: Maverick nu are nevoie de chinezi

De la premiera ce a avut loc la sfârșitul lunii mai, filmul *Top Gun: Maverick* a cucerit clasamentele și a reușit o performanță de neimaginat în ultimul deceniu: săptămâna aceasta a depășit un miliard de dolari încasări. Amănuntul care schimbă felul în care percepem lucrurile (și pe care Hollywoodul încă nu a reușit încă să îl digere) este că noul *Top Gun* a reușit această performanță fără ca filmul să fie difuzat în Rusia și, mai ales, în China.

De mai bine de un deceniu, studiourile americane au descoperit că exploatarea unui film pe înfloritoare piață chineză poate aduce încasări gigantice. Dornic de profituri oriunde și oricum, Hollywoodul a intrat rapid într-o foarte controversată relație de dependență și supunere față de

autoritățile (și cenzura) de la Beijing, singurele care pot dispune ca un film american să fie difuzat sau nu în China.

În paranteză fie spus, odată cu descoperirea acestei mine de aur, Hollywoodul și-a reorientat complet strategiile, cu rezultatul transformării producției cinematografice într-un interminabil flux de blockbustere, bazate aproape exclusiv pe remake-uri și exploatarea ale unor francize binecunoscute, pentru un public format tot mai mult din adolescenți de toate vârstele. Asta în dauna diversității și nivelului artistic al cinematografului american „normal”, care și-a găsit în streaming un refugiu precar.

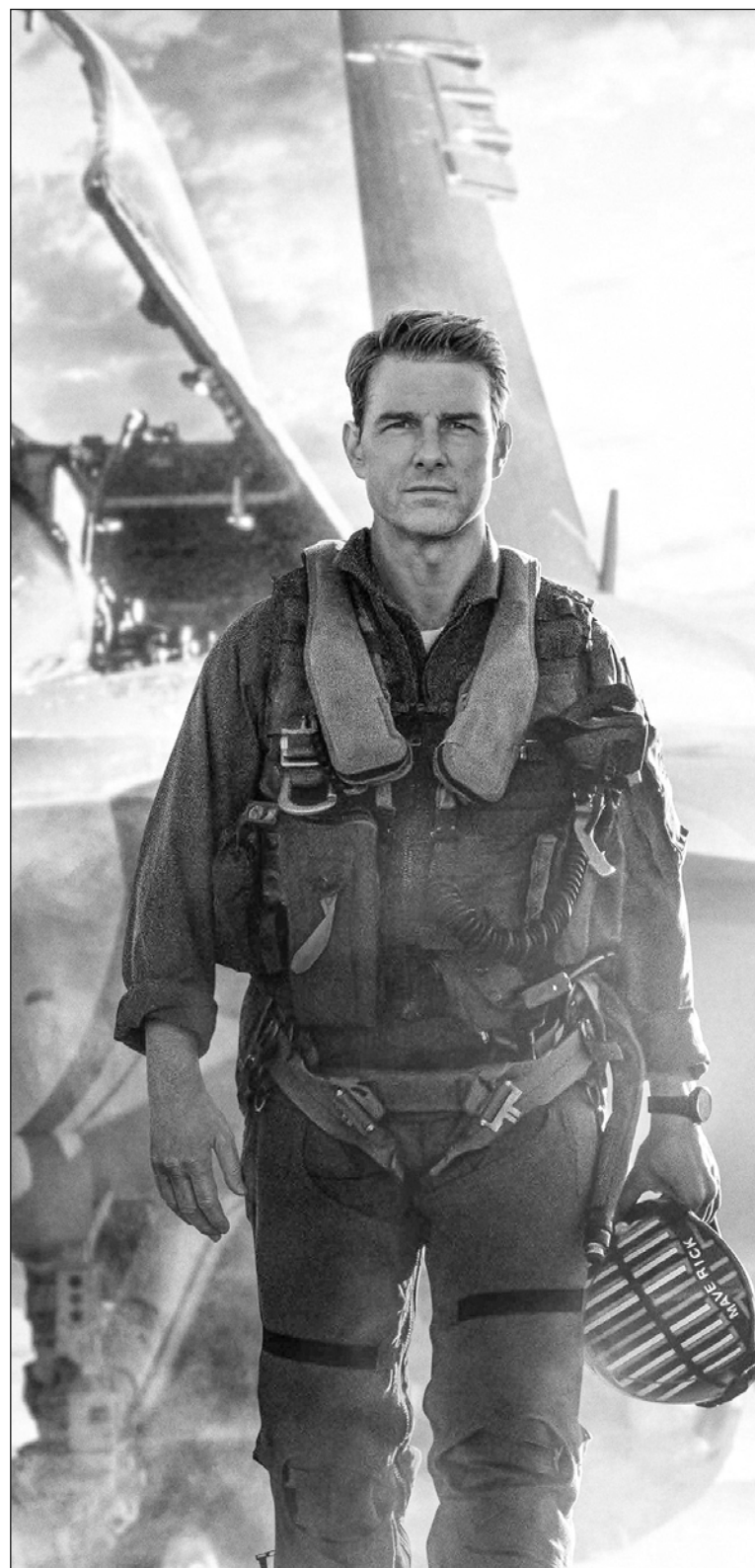
Revenind, *Top Gun: Maverick* reprezintă o atitudine nouă în noul Hollywood. La început, și

acest film a avut susținere financiară chineză, din partea grupului Tencent. De aceea, producătorii americani au avut grijă să nu-i supere pe chinezi și, într-un prim trailer din vara lui 2019, Maverick apare cu celebra lui geacă de pe care au fost scoase emblemele Japoniei și Taiwanului care o decorau în filmul inițial, cel din 1986. Însă la finalul lui 2019 Tencent și-a retras finanțarea sub pretext că „partidul chinez s-ar putea să fie deranjat de afilierea noastră cu un film care slăvește armata americană”.

În acest timp, capitularea producătorilor de la Paramount în fața chinezilor a provocat un mare scandal. „Ce spune lumii faptul că *Maverick* se teme de comuniștii chinezi?”, a comentat tăios senatorul republican Ted Cruz, care a pus pe ordinea de zi un proiect de lege prin care guvernul SUA este obligat să nu sprijine în nici un fel filmele care se supun cererilor chineze. Critici au venit și din partea fostului procuror general William Barr, din partea Pen America, o organizație dedicată apărării libertății de exprimare (raportul *Made in Hollywood, Censored by China*) și mai ales din partea publicului care, la urma urmei, plătește biletul la film.

Toate acestea par să fi încurajat studiourile Paramount să facă singurul lucru decent și să nu cenzureze în nici un fel *Top Gun: Maverick*, iar răsplata s-a văzut la încasări.

Între timp, Hollywoodul, grav afectat și de pandemie, și de ascensiunea streamingului, a constatat că relația cu China nu mai este productivă, după ce autoritățile de la Shanghai au pus tot mai multe condiții pentru a permite unui număr limitat de filme americane accesul pe piața chineză. Mai mult, chinezii au anunțat public că nici nu prea mai au nevoie de americani pentru a face bani din cinema; recuperând terenul, filmele lor au ajuns să fie mai vizionate decât cele din SUA. De exemplu, anul trecut, *The Battle at Lake Changjin*, film de propagandă (antiamericană) comandat de Partidul Comunist Chinez, s-a clasat pe locul al doilea la încasări în întreaga lume.

LUCIAN AMARII (JUP)

SUPLIMENTUL LUI JUP

După ultimul film din seria *Spider-Man*.

Spider-Man: No Way Home, produs de Sony (în combinație cu Marvel) este și el un film care a arătat degetul mijlociu cenzorilor chinezi. Aceștia au pretins ca realizatorii să scoată Statuia Libertății din film, lucru refuzat de către americani. În consecință, nu s-a permis difuzarea filmului în China. A devenit imediat însă cel mai de succes film din lume anul trecut, cu 1,9 miliarde de dolari încasări. În același timp, producția Marvel cu supereroii *Shang-Chi and the Legend of the Ten Rings*, care s-a dat peste cap pentru a ferma eventualul public chinez și autoritățile de la Beijing, este de

fapt un eșec comercial, cu doar 432 de milioane de dolari încasări.

Succesul lui *Spider-Man* și *Maverick* poate arăta marilor studiouri că filmele americane pot avea parte de un mare succes și fără a mai apela la relația toxică stabilită de ani întregi cu China. Pe de altă parte, succesul acestor filme a mai spus ceva Hollywoodului, ceva ce capii studiourilor și producătorii înregimentați ideologic detestă să audă: că publicul american a ajuns să urască ideologia woke băgată cu forța pe gâtul spectatorilor și apreciază filmele care vor să fie doar povești bine spuse și care, de ce nu, susțin valori tradiționale „desuete” precum patriotismul. *Go woke, go broke!* **SDC**

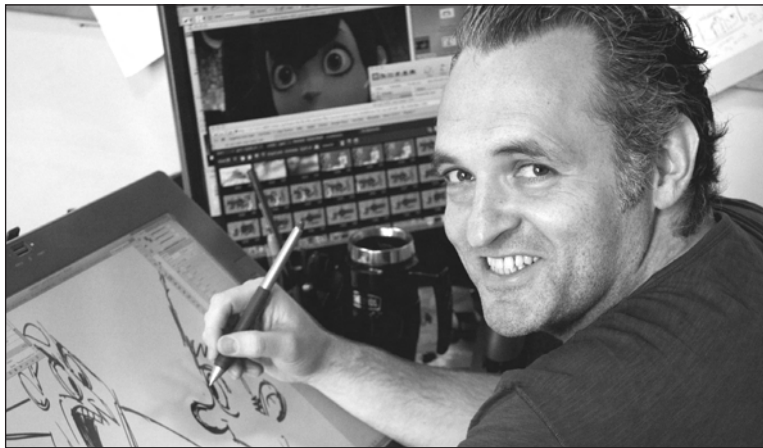
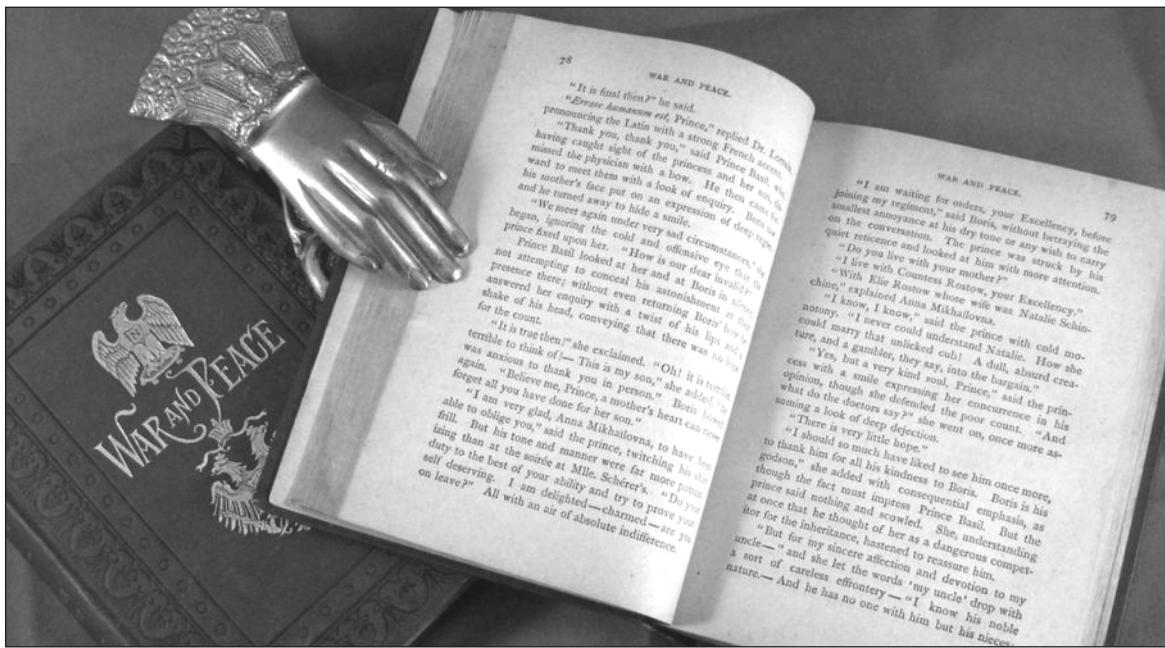
PE SCURT

„DERUSIFICARE” CU
LEGEA-N MÂNĂ

Parlamentul ucrainean a votat două legi care restricționează sever publicarea și difuzarea de carte și muzică rusească, într-o încercare a Kievului de a rupe complet legăturile culturale cu Moscova. Una dintre aceste legi interzice tipărirea cărților semnate de cetățeni ruși, operele lor fiind permise doar dacă aceștia renunță la cetățenia rusă în favoarea celei ucrainene. Cum legea se aplică autorilor ce și-au păstrat cetățenia rusă după 1991, marii clasici precum Tolstoi sau Dostoievski par să scape, cel puțin deocamdată, de cenzură. Aceeași lege interzice și importul de carte tipărit în Rusia, Bielorusia și teritoriile ucrainene ocupate. O altă lege interzice difuzarea muzicii rusești, cam în aceleași condiții. În schimb, sunt stabilite cote de muzică și emisiuni în limba ucraineană la televiziune și la radio. Guvernul ucrainean susține că aceste legi sunt necesare pentru a răsturna secole de tentative rusești de eradicare a identității ucrainene. În același timp însă, romane precum *Război și pace* sau alte cărți istorice care prezintă armata rusă într-o lumină pozitivă nu vor mai fi studiate în școlile din Ucraina. Este o măsură anunțată de un înalt responsabil de la ministerul Culturii, Andrei Vitrenko, care spune că ministerul lucrează la o listă de cărți ce vor fi scoase în afara legii. „Orice glorifică «armata orcilor», totul o să dispară din programă”, a declarat Vitrenko la postul TV Ukraine 24. Aceste legi au fost criticate, deocamdată timid, în presa occidentală. „Nu anulați cultura rusă! Respingerea culturii ruse nu va schimba planurile lui Putin, cu atât mai puțin nu-l va face să se retragă”, scrie Nina L. Hrușceva, o străne-poată a fostului lider sovietic Nikita Hrușciiov, în prezent specialistă în Afaceri internaționale la New York. La fel, lingvistul francez Nicolas Tournadre, într-un comentariu în „Le Monde”, afirmă că anularea culturii ruse „înseamnă o sărăcire considerabilă a culturii în Ucraina”.

CONTRACT DE AUR PENTRU
TATĂL LUI DEXTER

Renumitul autor de filme de animație Genndy Tartakovsky a semnat un contract exclusiv cu studiourile

Warner Bros. Animation și cu Cartoon Network pentru a realiza și produce o serie de proiecte animate personale într-o libertate artistică totală. Tartakovsky, născut în Rusia și crescut în America, este unul dintre cei mai respectați autori de filme de animație ai ultimelor decenii, creator al popularelor serii *The Powerpuff Girls*, *Laboratorul lui Dexter*, *Samurai Jack* sau *Star Wars: Clone Wars*. În ultimii ani, s-a bucurat de succes cu filmele din seria *Hotel Transylvania*. Ultima lui realizare, seria *Primal*, a fost recompensată cu premiul Emmy.

WOODY FĂRĂ CHEF

Într-un interviu pe care actorul Alec Baldwin i l-a luat lui Woody Allen, celebrul regizor a evocat posibilitatea retragerii sale. „M-am pierdut entuziasmul față de cinema. Am să fac un alt film și am să văd apoi cum mă simt”, a declarat Allen. Parte din această lipsă de entuziasm este legată de felul în care industria cinematografică a fost bulversată de apariția streamingului. Pe de altă parte

însă, Allen se resimte încă după felul în care a fost tratat în ultimii ani, când, pe fundalul isteriei #MeToo, el a fost aruncat în dizgrație după ce au fost resuscitate vechile acuze de agresiune sexuală asupra fiicei sale, acuze niciodată dovedite. În SUA, Allen este încă aproape o persoană nongrata, ultimul lui film nici n-a beneficiat de premieră, iar un contract cu Amazon pentru patru filme i-a fost anulat imediat după declanșarea #MeToo.

UN SEZON „PRUDENT”

Așa-numita „rentrée littéraire” franceză, sezonul de toamnă a lansărilor de carte, este „prudentă” în acest an, cu numai 490 de romane noi, cea mai scăzută cifră din ultimii 20 de ani, anunță revista „Livres Hebdo”. Aceasta s-ar datora penuriei de hârtie, dar și incertitudinilor legate de anumite mișcări pe piața editorială franceză. Această cifră literară „prudentă” vine pe fondul unei creșteri foarte mari a vânzărilor de carte în 2021, când cifra de afaceri a crescut cu 12,4% în raport cu anul precedent.

O BIOGRAFIE APARTE

Unul dintre cei mai adaptați autori americani ai ultimului secol, Philip K. Dick (autorul care a stat la baza filmelor *Blade Runner* și *Total Recall*) devine personaj de film în viitoarea producție biografică *Only Apparently Real*. Este un film produs de Jonathan Shestack (*Air Force One*) și se bazează parțial pe o biografie a lui Dick scrisă de un prieten al acestuia, Paul Williams. „Viața lui Dick a fost la fel de suprarrealistă precum cărțile lui”, spune Jonathan Shestack.

ULTIMA PRIVIRE

Margaret Keane, artista americană cunoscută pentru portretele ei în care personajele au „ochi mari”, a încetat din viață la vârsta de 94 de ani. Keane a început să își picteze tablourile încă din anii 50, dar a fost convinsă de soțul ei, Walter Keane, să semneze lucrările cu numele acestuia, pe motiv că un pictor de sex feminin nu ar avea succes. Totul s-a finalizat cu un proces, ani mai târziu, când Keane a demonstrat la tribunal că ea este autoarea tablourilor. Povestea ei a stat la baza filmului lui Tim Burton din 2014, *Big Eyes*, în care rolul principal a fost interpretat de Amy Adams. **SDC**

Pagini realizate de
DRAGOȘ COJOCARU

Suplimentul
DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4,
CP 266, tel.: 0232/214.100, 0232/214111,
fax: 0232/214111

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Radu Cucuteanu

DTP: Adina Arnăutu

Rubrici permanente: Bobi (Fără Zahăr),
Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun, Florin
Ghețau, Cătălin Pavel, Radu Pavel Gheo

Carte: Mihaela Pascu-Oglindă,
Marius Mihet, Cristian Teodorescu,
Alina Purcaru, Cătălin Constantinescu,
Ioan-Alexandru Tofan, Dana Pirvan

Muzică: Dumitru Ungureanu,
Cătălin Sava

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură: Lucian Amarii (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Actualitate: Nona Rapotan,
Constantin Piștea

Publicitate: tel. 0232/252294

Distribuție: Mihai Sirbu
tel. 0232/271335.

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 3 luni;
91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.
Prețurile includ și tarifele poștale.

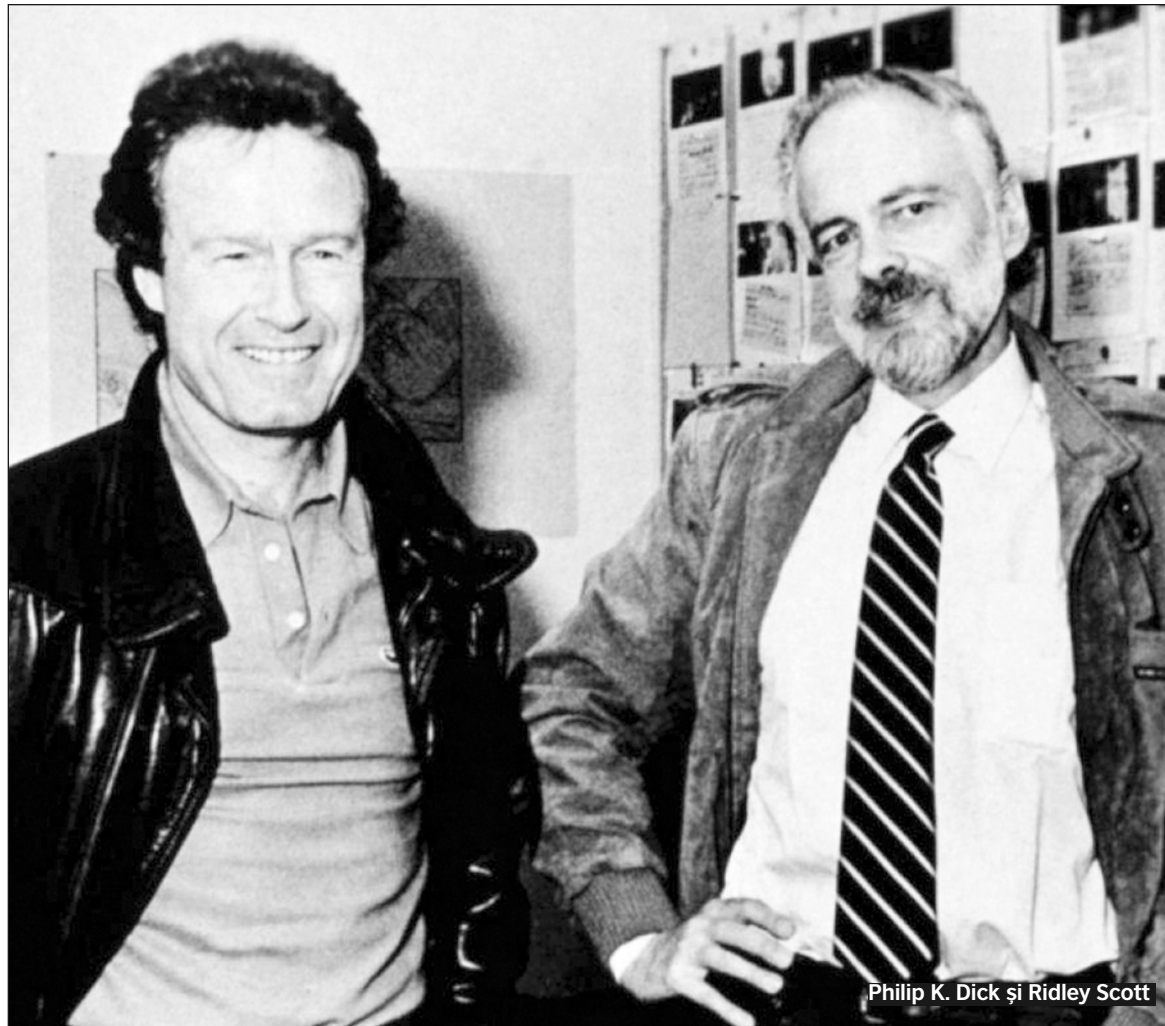
De la Gestapo la *Blade Runner*

DRAGOȘ COJOCARU

Acum 40 de ani avea premiera *Blade Runner*, astăzi considerat drept poate cel mai bun film SF realizat vreodată, o capodoperă cinematografică al cărei imens impact nici nu mai trebuie discutat. Și totuși în iunie 1982 criticii de film n-au fost foarte impresionați, iar publicul și mai puțin. *Blade Runner* a fost un eșec comercial. Mai mult, a reușit să enerveze pe foarte mulți fani sefiști care i-au reproșat regizorului Ridley Scott că a fost mai interesat de reprezentarea grafică a lumii viitorului decât de fidelitatea față de romanul pe care se baza scenariul filmului. Cartea se numea *Visează androizii oi electrice?* și era semnată de un mare scriitor al genului, Philip K. Dick.

„Este unul dintre romanele mele preferate”, spunea scriitorul în 1981, într-un interviu acordat revistei „Cinefantastique”. „Deși este în mod esențial un roman dramatic, ambiguitățile morale și filosofice de care se ocupă sunt extrem de profunde. Cartea a fost rezultatul preocupării mele față de problema diferențierii dintre o ființă umană autentică și o mașină reflexivă pe care am numit-o android. În mintea mea, «android» este o metaforă pentru ființele care sunt oameni din punct de vedere fiziologic, dar care se comportă într-o manieră non-umană”.

Este o problemă care l-a preocupat pe Philip Dick încă din perioada în care se documenta pentru un alt mare roman al său, și el adaptat, recent, sub forma unui serial TV, *Omul din castelul înalt*. Încercând să conceapă o lume în care naștii au câștigat Al Doilea Război Mondial, în cursul documentării Dick a primit acces la o colecție de documente originale din arhivele Gestapo, aflate acum în fondurile Universității Berkley din California. Printre ele, scriitorul a dat peste jurnalele membrilor SS staționați în Polonia, în lagărele

Philip K. Dick și Ridley Scott

de concentrare. O propoziție dintr-un jurnal a atras atenția autorului american.

„Se scria așa: «Suntem treziți noaptea de țipetele copiilor înfometați», spunea Dick. „Era evident ceva în mare neregulă cu omul care a scris propoziția asta. Am realizat mai târziu că, în cazul naziștilor, aveam de-a face cu o mentalitate de grup defectă, cu minți atât de defecte, încât cuvântul «uman» nu li se potrivea deloc. Mai mult, am simțit că această nu era neapărat o trăsătură germană. Această deficiență a fost exportată în întreaga lume după război și poate afecta pe oricine, oriunde. Am scris *Visează androizii oi electrice?* în timpul războiului din Vietnam. Pe vremea aceea, aveam un punct de vedere suficient de revoluționar și de existențialist pentru a crede că aceste personalități ale androizilor sunt atât de letale, de periculoase pentru ființele umane, încât se va dovedi necesar să luptăm cu ele. Problema ridicată deuciderea lor ar fi atunci următoarea: oare, nu cumva, vom deveni asemenea androizilor în efortul

nostru de a-i elimina?”

Romanul lui Dick a fost apreciat încă de la apariție drept una dintre cele mai bune cărți din bibliografia autorului american. Și a atras imediat atenția cineaștilor. Mai puțină lume știe că încă din 1969 un anume Martin Scorsese a fost interesat să transpună romanul pe ecran, un proiect nefinalizat. Ceva mai târziu, un fost actor reconvertit la scenarii, Hampton Fancher, face o primă versiune de adaptare a cărții lui Dick, încearcă să dea de autor și, în același timp, să plaseze proiectul la Hollywood. Lucru care avea să devină realitate după multe greutăți, abia spre finalul decadei. Versiunile consecutive ale scenariului, realizate de Fancher, erau însă tot mai departe de cartea lui Dick. Acestuia nu i-au plăcut deloc variantele: „Parcă erau o combinație de Phillip Marlowe și *Nevestele din Stepford!* Fancher se concentra pe coliziunea dintre om și android. Nu mă deranjase că tăiasem enorm din roman, îmi dau seama de problemele pe care le ridică o adaptare, mă deranja execuția în

sine. Se baza prea mult pe clișee din Raymond Chandler”, se plângea Philip K. Dick, care reușise între timp să intre în conflict și cu producătorii filmului.

Când regizorul Ridley Scott, proaspăt aureolat de succesul lui *Alien*, a fost atras în proiect, în 1980, el a cerut ca scenariul lui Fancher să fie rescris de un veteran, David Peoples. Schimbările operate de acestea (de exemplu, el a introdus ideea îmbătrânirii premature a replicanților) au fost primite cu entuziasm de către Dick: „A transformat scenariul inițial într-o ranforsare minunată și simetrică a romanului meu”. De partea cealaltă, Peoples a subliniat permanent și contribuția la scenariul final a lui Ridley Scott, dar și a actorilor Harrison Ford și Rutger Hauer.

În acest timp, în vreme ce filmul era în șantier, Dick continua să se bată cu producătorii și cu ideile lor. Una dintre acestea, extrem de bine recompensată financiar cu 400.000 de dolari, l-a scos din sărite pe scriitor: Dick să scrie novelizarea scenariului făcut de

Fancher/Peoples, dar să renunțe la romanul lui. „Am republicat romanul. Am scos doar 12.500 de dolari, dar mi-am păstrat integritatea. Și cartea”, a explicat autorul.

În cele din urmă, Dick, care a stat departe de platouri, a fost în cele din urmă invitat să vadă părți din filmul încă nefinisat și să se întâlnească cu Ridley Scott. Întâlnirea lor a fost cordială, deși n-au căzut de acord asupra mai multor puncte. De exemplu, Dick vedea replicanții (androizii din film) drept persoane detestabile. „Mai jos decât oamenii. Scott, pe de altă parte, mi-a zis că îi vede drept supraoameni care doar nu pot să zboare.”

Viziunea lui era complet deosebită de cea originală, din roman, în care detectivul Deckard își pierde umanitatea tocmai fiindcă vânează astfel de androizi. Scott mi-a replicat că e o idee intelectuală și că el, unul, nu e interesat să facă un film esoteric.”

Din păcate, Philip K. Dick a murit în scurtă vreme și nu a mai apucat să vadă filmul terminat. Ce părere avea el despre *Blade Runner* în cele din urmă? Culmea, după toate conflictele, părerea lui (bazată doar pe o versiune nefinisată a filmului) era excelentă, așa cum s-a aflat mai târziu dintr-o scrisoare pe care autorul, entuziasmat, a trimis-o producătorilor: „Voi toți, împreună, ați reușit să creați o formă unică de expresie grafică, artistică, cum n-a mai fost văzută până acum. Și cred că *Blade Runner* va revoluționa concepția noastră despre ceea ce este science-fictionul și ce poate fi”.

Cu puțin timp înainte, vizionând primele imagini ale orașului futurist din film, Dick a exclamat: „Cum e posibil? Sunt imaginile exacte, ca ton și textură, pe care le aveam în minte când scriam cartea! Totul arată exact cum mi-am imaginat! Cum ați reușit să știți ce am gândit și am simțit?!”.

Câteva luni mai târziu, vizionând *Blade Runner*, alt tânăr scriitor fugea din sala de cinema, foarte tulburat. Ceea ce vedea pe ecran erau exact imaginile pe care le avea în minte în vreme ce lucra la primul lui roman. Scriitorul se numea William Gibson și tocmai scria *Neuromantul*, prima carte cyberpunk. **SDC**